

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Larisa Magerl

**Vloga nemške zunanje politike pri razvoju Skupne varnostne in obrambne
politike Evropske unije**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Larisa Magerl

Mentorica: doc. dr. Jelena Juvan

**Vloga nemške zunanje politike pri razvoju Skupne varnostne in obrambne
politike Evropske unije**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

ZAHVALA

Za pomoč, sodelovanje in nasvete pri nastajanju magistrskega dela se iskreno zahvaljujem mentorici doc. dr. Jeleni Juvan.

Prav tako se najlepše zahvaljujem poslancu nemškega parlamenta, dr. Jensu Zimmermannu, in njegovima sodelavcema Catrin Geier in Danielu Korneku, ki so mi v nemškem parlamentu pomagali izpeljati anketni vprašalnik in mi omogočili dostop do literature ter mi s svojimi izkušnjami in nasveti zelo pomagali pri zasnovi magistrskega dela.

Posebno zahvalo pa namenjam svoji družini, ki mi je omogočila bivanje v tujini, me spodbujala pri delu in verjela v moj uspeh

Vloga nemške zunanje politike pri razvoju Skupne varnostne in obrambne politike Evropske unije

Nemčija je paradoksalni primer na področju varnostne in obrambne politike. Berlin je vedno bolj viden kot motor Evropske unije, ki poganja evropsko integracijo, ekonomska moč pa Nemčiji prinaša tudi političen vpliv. Pa vendar, če preslikamo to sposobnost vplivanja iz ekonomskega področja na področje varnosti in obrambe, se slika spremeni. Nemško varnostno in obrambno politiko zaznamuje dolgoletna kontinuiteta v svojem strateškem delovanju. Ta kontinuiteta se kaže v zadržani vlogi Nemčije pri kriznem vodenju. V tem magistrskem delu se bomo ukvarjali z iskanjem razlage za nemško preferenco do skupnostnega pristopa na področju varnostno-obrambe politike in v kakšni meri ta vpliva na razvoj Skupne varnostne in obrambne politike Evropske unije. Poleg tega nas zanima, kako sodobne varnostne krize, kot je konflikt med Ukrajino in Rusijo, vplivajo na nemško varnostno-obrambno identiteto ter njeno strateško delovanje. Morda ni realistično predvidevati, da bo Nemčija v bližnji prihodnosti postala pomembna vojaška sila, kljub temu pa poudarjam, da bo v prihodnje ostala pomembna geoekonomska sila, ki lahko ubere vlogo pobudnice za nadaljnji razvoj Skupne varnostne in obrambne politike Evropske Unije.

KLJUČNE BESEDE: Nemčija, Evropska unija, Skupna varnostna in obrambna politika

The role of German foreign policy in the development of the Common Security and Defence policy of the European Union

Germany is a paradox in the field of security and defense policy. Berlin is increasingly seen as an engine of the European Union, which drives the European integration. The economic power of Germany brings also political influence. However, if transferred into the field of security and defense, the picture is not the same. German security and defense policy is characterized by long-standing continuity in its strategic actions. This is reflected through Germany's reserved role regarding crisis management. This thesis will help us to find explanations for Germany's preference for the Community approach in the field of security and defense policy and to what extent such approach effects the development of the Common Security and Defence Policy of the European Union. In addition, we are interested in to what degree contemporary security crises, for instance the conflict between Ukraine and Russia, have evolved the German security and defence identity and its strategic actions. It may not be realistic to assume that Germany will in the near future become a major military power, nevertheless, it will continue to remain an important geo-economic force and may play a facilitating role for the further development of the Common Security and Defence Policy of the European Union.

KEY WORDS: Germany, European Union, Common Security and Defence Policy

KAZALO

1	UVOD	8
1.1	OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA	8
1.2	RAZISKOVALNI CILJI IN HIPOTEZE	10
1.3	RAZISKOVALNE METODE	10
2	EVROPSKA INTEGRACIJA NA PODROČJU VARNOSTI IN OBRAMBE V KONTEKSTU TEORIJ MEDNARODNIH ODNOSOV	11
2.1	NEOREALIZEM	11
2.2	NEOLIBERALIZEM	12
2.2.1	SUPRANACIONALIZEM	13
2.2.2	LIBERALNI INTERGOVERNMENTALIZEM	14
2.3	KONSTRUKTIVIZEM	15
2.3.1	OBLIKOVANJE IDENTITET – BRUSELIZACIJA IN EVROPEIZACIJA	17
3	KRIZE KOT GONILNA SILA INTEGRACIJE	18
4	FINANČNA KRIZA IN STAGNACIJA INTEGRACIJSKEGA PROCESA	19
5	SVOP V PRAKSI	21
5.1	INSTITUCIONALNA KOHERENCA IN SISTEM ODLOČANJA	21
5.2	POMANJKANJE STRATEŠKE VIZIJE	22
5.3	ODNOSI MOČI V TRIKOTNIKU TREH VELIKIH	23
6	STRATEŠKI ODNOS EU – NATO	24
7	NEMŠKA ZUNANJA IN VARNOSTNA POLITIKA – KONTINUITETA V ČASU SPREMEMB?	26
7.1	ZUNANJEPOLITIČNI CILJI, VREDNOTE IN INTERESI	27
7.2	ODLOČANJE O VARNOSTNI IN OBRAMBNI POLITIKI	27
7.3	NEMŠKA PREDANOST MULTILATERALIZMU	28
7.4	NEMŠKI ODPOR DO VOJAŠKIH POSREDOVANJ ZNOTRAJ MULTILATERALNEGA INSTITUCIONALNEGA OKVIRJA	29
8	NOVA NEMŠKA KOALICIJA IN UKRAJINSKO-RUSKA KRIZA	31
9	ANALIZA STALIŠČ POSLANCEV BUNDESTAGA O VLOGI NEMČIJE V SVOP	34
9.1	NEMŠKI BUNDESTAG KOT FORUM ZA OBLIKOVANJE ZUNANJEPOLITIČNE IDENTITETE	34
9.2	PREDSTAVITEV REZULTATOV	35
9.3	POVZETEK REZULTATOV EMPIRIČNE ANALIZE	49

10 UGOTOVITVE GLEDE NA ZASTAVLJENE HIPOTEZE IN ANALIZA VLOGE NEMŠKE VARNOSTNE IN OBRAMBNE POLITIKE V RAZVOJU SVOP	51
11 ZAKLJUČEK	53
12 LITERATURA	55
PRILOGE	61
PRILOGA A: Anketni vprašalnik v nemškem jeziku	61
PRILOGA B: Slovenski prevod anketnega vprašalnika	64
SEZNAM SLIK	
Slika 9.1: EU kot varnostni akter	36
Slika 9.2: Pripravljenost EU na sodobne varnostne grožnje	37
Slika 9.3: Reforma SVOP	38
Slika 9.4: Skupna evropska vojska v okviru SVOP	39
Slika 9.5: Dejavniki, ki omejujejo razvoj SVOP	39
Slika 9.6: Zadržanost Nemčije kot ovira pri razvoju SVOP	40
Slika 9.7: Odgovornost Nemčije v mednarodni skupnosti	41
Slika 9.8: Vpliv ukrajinsko-ruske krize na nemško varnostno in obrambno politiko	42
Slika 9.9: Proaktivnost Nemčije in nadaljnji razvoj SVOP	42
Slika 9.10: Vloga Nemčije na področju SVOP v prihodnosti	43
Slika 9.11: Nemško stališče do vojaškega posredovanja izven multilateralnega okvirja	44
Slika 9.12: Konflikt med Rusijo in Ukrajino kot priložnost za razvoj SVOP	45
Slika 9.13: Reforma SVOP in prenos nacionalnih pristojnosti	45
Slika 9.14: Povečanje nemškega obrambnega proračuna	46
Slika 9.15: Ukrepi za učinkovitejšo varnostno in obrambno politiko Nemčije	47
Slika 9.16: Ukrepi za razvoj SVOP	48

SEZNAM KRATIC

CDU	Christlich demokratische Union Deutschlands
CSU	Christlich-Soziale Union
COREPER	Comité des représentants permanents
EEAS	European External Action Service
EOA	Evropska obrambna agencija
EU	Evropska Unija
EVOP	Evropska varnostna in obrambna politika
FDP	Freie Demokratische Partei
NATO	North Atlantic Treaty Organisation
OZN	Organizacija združenih narodov
PSC	Political and Security Committee
SPD	Sozialdemokratische Partei Deutschlands
SZVP	Skupna zunanja in varnostna politika
ZDA	Združene države Amerike

1 UVOD

Ideja o izbrani temi je nastala med opravljanjem prakse, v okviru Mednarodne parlamentarne štipendije, v Nemškem zveznem parlamentu – v obdobju, ko so dogodki v mednarodni skupnosti postavili Evropo v središče nemške zunanje-varnostne politike. Debata o vlogi Nemčije pri zagotavljanju varnosti v Evropi se je zaostрила po 18. marcu 2014, ko je Rusija kršila mednarodno pravo in si nasilno pripojila ukrajinsko pokrajino Krim. Dogodki so pokazali, da ima Evropa še vedno potencial postati regija nestabilnosti, kljub naporom stabilizirati regijo z ustanovljanjem supranacionalnih institucij po koncu hladne vojne. Hkrati se je izkazalo, da Evropska Unija ostaja zelo pomemben forum za usklajevanje različnih stališč in pristopov držav članic EU na področju zunanjevarnostne politike. Kriza v Ukrajini nakazuje tudi na problem Nemčije pri doseganju ravnovesja med usklajevanjem njenih nacionalnih preferenc in izponjevanjem obvez v okviru Skupne varnostne in obrambne politike (SVOP) EU in zveze NATO. Izvor tega problema je pomanjkanje stalnosti in doslednosti v nemški zunanji politiki in nemške dolgoletne zadržane vloge do uporabe vojaške moči. Glede na vpliv, ki ga ima Nemčija znotraj EU, je v prihodnje pričakovati povečan pritisk držav zaveznic k bolj aktivni vlogi Nemčije na varnostno obrambnem področju.

1.1 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA

Zunanjo in varnostno politiko Zvezne republike Nemčije v drugi polovici 20. stoletja zaznamuje velika mera kontinuitete. Vse od svoje ustanovitve leta 1949 se je Nemčija zavzemala za vključevanje v mednarodno skupnost, predvsem za sodelovanje s svojimi zahodnimi partnerji. Temeljne spremembe v mednarodnem sistemu so navadno vodile le k manjšim ali celo nobenim spremembam nemške zunanje in varnostne strategije. Tudi obdobje hladne vojne in propad Sovjetske zveze, čemur je sledila združitev obeh Nemčij, je le v zelo omejeni meri zaznamovalo nemško zunanje-varnostno politiko. Takšne kontinuitete nemške politike, ki je med drugim podpirala evropsko integracijo na področju varnosti in obrambe, ni bilo mogoče razložiti s tradicionalnimi in uveljavljenimi teorijami mednarodnih odnosov. Potreba po utemeljevanju znotraj že obstoječih teoretičnih stebrov mednarodnih odnosov je vodila do razvoja alternativnih pristopov, ki so se kazali predvsem v okviru konstruktivizma (Wagner 2005, 455–456).

V 90. letih minulega stoletja ni bila vzpostavljena le Skupna zunanja in varnostna politika (SZVP) EU, temveč le nekaj let kasneje, leta 1999 pod nemškim predsedovanjem, tudi

Evropska varnostna in obrambna politika (EVOP)¹, ki je kot del SZVP, Uniji dodala tudi obrambno komponento. Celoten razvoj se je odvijal v manj kot enem desetletju. Vse od začetne ideje EVOP je Nemčija zavzela vlogo podpornice in spodbujala njen razvoj (Buonanno in Nugent 2013, 278). Nemčija se je v drugi polovici stoletja zavzemala za politično integracijo Evrope, ki presega meje ekonomske integracije. Kljub temu je v zadnjih letih področje SVOP zdrsnilo navzdol na prioritetni lestvici. Nemčijo so zgodovinski dogodki pretvorili v civilno silo, za katero je značilna skeptičnost in zadržanost do uporabe vojaške moči in vojaških sredstev v zunanji politiki. Presenetljivo je, da je Nemčija znotraj EU nastopila v vlogi zagovornice obrambnega elementa v spektru skupnih evropskih politik. Vendar je vprašljivo, ali je ta vloga odzivna ali iniciativna (Maskimmon 2014, 215).

Tudi danes se nahajamo v zelo razburljivem obdobju, kjer vedno bolj v ospredje rine razprava o reviziji SVOP EU. Nujnost razvoja skupne evropske varnostne in obrambne strategije je postala očitna 18. marca 2014 z rusko aneksijo ukrajinske pokrajine Krim. Dogajanje v Ukrajini je znova postavilo pod vprašanje vojaške zmogljivosti evropskih držav in namen integracije na področju obrambe znotraj EU. Nenehno zmanjševanja evropskih obrambnih proračunov se zrcali v zmanjševanju vojaških zmogljivosti in posledično v neučinkovitosti SVOP. Dodaten dejavnik, ki otežuje razvoj SVOP, je dejstvo, da področje obrambe ostaja *de facto* v pristojnostih suverenih držav, kar otežuje usklajevanje nacionalnih interesov in iskanje konsenza (Böttger 2014, 95).

Sodobne varnostne grožnje izvirajo iz neposredne sosedske bližine EU. Prav zaradi tega se med zahodnimi partnericami od Nemčije pričakuje, da prevzame večjo odgovornost pri zagotavljanju varnosti v Evropi. Še nikoli Nemčija ni bila tako bogata in vplivna, kot je danes – nova moč pa prinaša tudi novo odgovornost v mednarodni skupnosti (Kaim und Stelzenmüller 2014, 2). Postavlja se vprašanje, ali lahko sodobne varnostne okoliščine privedejo do znatne spremembe nemške varnostne in obrambne strategije in ali je lahko kriza v Ukrajini gonilna sila za nadaljnji razvoj SVOP ter kakšno vlogo bi lahko pri tem zavzela Nemčija.

¹ Evropska varnostna in obramba politika je bila z Lizbonsko pogodbo iz leta 2009 preimenovana v Skupno varnostno in obrambno politiko (SVOP) (Buonanno in Nugent 2013, 278). Zaradi različnih zgodovinskih obdobj, bosta v tej magistrskem delu uporabljena oba izraza. Za obdobje od leta 1999 do 2003 se uporablja EVOP.

1.2 RAZISKOVALNI CILJI IN HIPOTEZE

Magistrsko delo se osredotoča na iskanje odgovorov na zgoraj zastavljena vprašanja. Poleg tega je cilj magistrskega dela analizirati trenutno stanje SVOP in omejitve, ki preprečujejo učinkovitejše akterstvo EU na področju obrambe. Zanimajo nas vzroki za nemško preferenco do multilateralnega/skupnostnega pristopa na področju varnosti in obrambe. V nadaljevanju bomo poskušali potrditi ali zavrniti dve ključni hipotezi. V prvi hipotezi predpostavljamo, da nemška varnostno-obrambna politika zavira razvoj SVOP, kar zmanjšuje učinkovitost kriznega vodenja EU. Kljub nemškim tendencam k multilateralnemu pristopu do varnostnih vprašanj Nemčija nenehno nasprotuje avtorizaciji misij, ki vključujejo vojaška sredstva. Na podlagi njene ekonomske in politične moči v EU predvidevamo, da ima tudi v okviru SVOP močan glas, s katerim zavira razvoj politike.

V drugem delu magistrskega dela želimo ugotoviti, do kolikšne mere je ukrajinsko-ruski konflikt spremenil nemško stališče do vojaških posredovanj in nadaljnje integracije na področju SVOP EU. V ta namen druga hipoteza predpostavlja, da je ukrajinsko-ruski konflikt priložnost za razvoj SVOP, saj Nemčija postavlja pred revizijo svoje zunanje in varnostne politike. Zdi se, da so pritiski iz mednarodne skupnosti privedli do tega, da je Nemčija prevzela vodilno vlogo v reševanju konflikta. Zanima nas nemška samopercepcija, ključni elementi njene varnostno-obrambne identitete ter razvoj varnostno-obrambne strategije.

Pri ovrednotenju hipoteze si bomo pomagali z analizo javno izraženih mnenj relevantnih nemških politikov ter empirično analizo. Slednja bo temeljila na rezultatih anketnega vprašalnika, ki smo ga razdelili v Nemškem zveznem parlamentu (v nadaljevanju *Bundestag*). To nam bo pomagalo ugotoviti, kakšno strateško vizijo imajo poslanci na področju obrambe na evropski ravni.

1.3 RAZISKOVALNE METODE

Magistrska naloga bo primarno razdeljena na teoretični in empirični del. Na začetku bomo z deskriptivno metodo opredelili razvoj SVOP v kontekstu teorij mednarodnih odnosov in predstavili razpravo med različnimi teoretičnimi pristopi, ki razlagajo integracijo na tem področju – še posebej s poudarkom na konstruktivizmu in neoliberalizmu. V drugem delu bomo z analizo in interpretacijo primarnih ter sekundarnih virov opredelili dejavnike, ki zavirajo razvoj SVOP. Da bi razrešili tudi vprašanje kontinuitete in/ali spremembe nemške varnostne in obrambne politike, je potrebno predstaviti kompleksen sistem dejavnikov, ki

vplivajo na oblikovanje nemške varnostne strategije. Pri tem bomo upoštevali zgodovinske in notranje politične dejavnike, odnose z državami partnericami ter odnose znotraj multilateralnih forumov, kot sta Organizacija severnoatlantskega sporazuma (v nadaljevanju zveza NATO) in EU. Pridobljeno znanje nam bo pomagalo ovrednotiti empirični del magistrskega dela, ki se naslanja na analizo medijskih izjav relevantnih političnih osebnosti in analizo družboslovne ankete, ki je bila izvedena med poslanci *Bundestaga*. V zadnjem delu naloge sledita analiza in sinteza ugotovitev, slednja se bo osredotočila na ovrednotenje hipotez ter sklepne misli.

2 EVROPSKA INTEGRACIJA NA PODROČJU VARNOSTI IN OBRAMBE V KONTEKSTU TEORIJ MEDNARODNIH ODNOSOV

V debati znotraj integracijskih teorij, ki se osredotočajo na razlago politične integracije EU – procesa nastanka, razvoja in poglobljanja EU –, v grobem dominirata dve teoretični družini. Na eni strani je t. i. intergovernmentalizem, ki predpostavlja, da so države članice neke politične unije glavni akterji integracije, in na drugi strani t. i. supernacionalizem, ki supranacionalnim institucijam pripisuje vlogo gonilne sile v procesu integracije. Teoriji integracije imata svoje korenine v teorijah mednarodnih odnosov. Z začetkom evropske integracije so se tudi tradicionalne teorije mednarodnih odnosov pričele ukvarjati z razlago pojava. Namen poglavja je predstaviti ključne prispevke treh večjih teoretičnih paradigem k utemeljevanju evropske integracije na področju varnosti in obrambe (Holzinger in drugi 2005, 17).

2.1 NEOREALIZEM

Neorealizem je ena glavnih teoretičnih paradigem v mednarodnih odnosih. Ta ortodoksni pristop do razlaganja mednarodnih odnosov predpostavlja, da so države osrednji akterji, katerih glavna skrb je varnost in obstanek. Kadar preučujemo vprašanja, povezana z visokimi politikami in obrambo, je neorealizem ena od pomembnejših paradigem. Kljub temu je tudi neoliberalizem le v omejeni meri sposoben obrazložiti razvoj SVOP. Neorealizem predpostavlja, da mednarodni sistem sili posamezne evropske države k večjemu sodelovanju in integraciji. Izhodišče neorealistične teorije se osredotoča na strukturalne učinke mednarodnega sistema, ki jih ima na vedenje posameznih držav. Države so racionalni akterji, ki stremijo k povečanju njihove varnosti, kot tudi k izvajanju vpliva na vedenje drugih držav s ciljem povečati svojo varnost v obstoječem anarhičnem sistemu (Larivé 2014, 11).

Ob koncu hladne vojne se pojavijo spremembe struktur v mednarodnem sistemu in spremembe ravnotežja moči. V neorealistični paradigmi je spreminjajoča razdelitev moči vodilna neodvisna spremenljivka. Koncept moči se definira prek vojaških in materialnih zmogljivosti, ki so bistvene za obstoj države. Na podlagi tega neorealisti trdijo, da je sprememba ravnotežja moči v mednarodnem sistemu močan dejavnik v integracijskem procesu EU (Larivé 2014, 12).

Drug dejavnik, ki spodbuja integracijski proces, je balansiranje groženj. Ena veja neorealistov trdi, da je vedenje držav odvisno od percepcije specifičnih groženj. Evropska integracija je bila po obdobju hladne vojne povezana s težnjo po omejevanju in nadzorovanju Nemčije. Grieco (1995 v Larivé 2014, 12) trdi, da je evropski integracijski proces produkt zatiranja rasti nemškega vpliva in moči, predvsem po njeni združitvi. Sodelovanje na področju varnosti je orodje za nadzorovanje nemške rasti ter vzpostavitev ravnotežja med Nemčijo in drugimi državami v regiji. Tako sta dejavnika balansiranja moči in groženj učinkovita instrumenta, ki lahko spodbujata k večji ali manjši integraciji.

Neorealisti trdijo, da čeprav so bile na ravni EU ustanovljene institucije in agencije na varnostno obrambnem področju, države članice, predvsem velike tri, niso pripravljene odstopiti svojih pristojnosti na tem področju. Sprejemanje odločitev na področju SVOP zahteva soglasje med državami članicami, kar postavlja države v središče integracije varnostne in obrambne politike na ravni EU. Pri razlaganju evropske integracije na področju varnosti in obrambe ima neorealistična dve osrednji pomanjkljivosti. Na eni strani je preveč osredotočena na utemeljevanje integracije z vidika držav, kot racionalnega akterja, medtem ko na drugi strani podcenjuje moč institucionaliziranega multilateralnega sodelovanja (Larivé 2014, 19–20).

2.2 NEOLIBERALIZEM

Neoliberalizem neposredno odgovarja na pomanjkljivosti neorealistične paradigme, saj pripisuje večji pomen sodelovanju in vključuje institucije kot osrednje akterje. Neoliberalizem omogoča boljše razumevanje integracijskega procesa znotraj EU, a le za primere nizkih politik. Šibkost neoliberalizma je prav utemeljevanje razvoja SVOP in integracije na področju visokih politik na splošno.

Neoliberalisti trdijo, da so institucije neodvisne gonilne sile, ki olajšujejo sodelovanje med državami. Na države ne gledajo kot samostojni osrednji akter, saj je avtoriteta tudi v rokah

mednarodnih organizacij in institucij. Institucije definirajo kot sistem načel, norm, pravil in procesov odločanja, ki spodbujajo sodelovanje med državami. Čeprav neoliberalisti ne nasprotujejo nerealističnim argumentom racionalističnega vedenja držav in vpliva anarhičnega sistema na vedenje držav, dodajo, da lahko mednarodne institucije ublažijo anarhijo in spodbudijo sodelovanje (Larivé 2014, 19–20). Neoliberalistična teorija pravi, da institucije spodbujajo sodelovanje, da bi ustvarile večjo raven transparentnosti in informiranosti ter povečale meddržavno socializacijo – zavzemanje za skupne norme in vrednote. Institucije zato predvsem na področju varnosti in obrambe zavzemajo pomembno vlogo pri reševanju problema povezanega z nezaupanjem in pomanjkanjem informacij. Predvsem slednje je bil eden izmed razlogov za nastanek institucij EU (Larivé 2014, 22).

2.2.1 SUPRANACIONALIZEM

Motivacija za sodelovanje evropskih držav je neposredno povezana z deljenjem skupnih interesov, ki segajo od ekonomskih do zunanjepolitičnih ciljev. Kot je pokazal kompleksen evropski integracijski proces, se je stopnja sodelovanja pričela z Evropsko skupnostjo za železo in jeklo, ki je delovala pod avtoriteto supranacionalne institucije. Koncept supranacionalnosti je osrednji vidik EU in hkrati protiutež intergovernmentalizmu. O supranacionalizmu govorimo, kadar centralistična vladna struktura izvaja sodno oblast nad določenimi politikami znotraj teritorija, ki vključuje več držav. V primeru zunanjih odnosov in obrambe je proces upravljanja ostal medvladen. Države članice niso združile svojih glasov pod supranacionalnim organom. Evropska služba za zunanje odnose (EEAS), ki je bila ustanovljena z Lizbonsko pogodbo leta 2009, je prispevala k spodbujanju institucionalizacijskega procesa EU na področju zunanje in obrambne politike. Kljub temu ostaja delovanje EEAS kompleksno, saj institucija in proces odločanja znotraj le-te ni supranacionalnega niti medvladnega značaja. Kljub svoji vlogi pri oblikovanju skupne zunanje in obrambne politike EEAS ostaja vključena med Evropsko komisijo – supranacionalnega značaja, in Svetom EU – medvladnega značaja, kar vpliva na njeno avtonomijo in vlogo. Na področju zunanje in obrambe politike se kaže, da imajo institucije t. i. *path-deeandent* učinek, kar pomeni, da lahko usmerijo države članice v skupno smer. Na primeru EU so institucije imele predvsem pomembno vlogo pri uveljavljanju demokracije, človekovih pravic in liberalnega gospodarstva (Larivé 2014, 24–28).

2.2.2 LIBERALNI INTERGOVERNMENTALIZEM

Nacionalne politike imajo ključno vlogo pri oblikovanju vladnih stališč in ravnanj v mednarodni areni. Vladni cilji in vedenje na nivoju EU so definirani na nacionalnem nivoju. Splošni prispevek teorije intergovernmentalizma je, da evropska integracija odseva tri elemente, ki prispevajo k povečanju voljnosti držav članic do spodbujanja integracije: ekonomski interesi, pogajalska moč in predanost k prenosu suverenosti (Rieker 2004, 5). V devetdesetih letih prejšnjega stoletja se je evropska teoretična agenda usmerjala v razvoj teorije liberalnega intergovernmentalizma evropske integracije. Andrew Moravcsik (1998 v Larivé 2014, 30) je razvil model meddržavnega pogajanja in institucionalne skladnosti s ciljem razložiti integracijski proces EU. Ena izmed uvedenih spremenljivk pravi, da sodelovanje med državami članicami EU nastane kot posledica nacionalnih pritiskov in socialnih partnerjev.² Moravcsikova teorija poudarja, da je evropski integracijski proces posledica racionalnih izbir voditeljev, ki želijo maksimirati svoje interese, kar v procesu zbliževanja interesov vodi k poglobljanju integracije. Koncept moči in interesov sta ključna za razlago integracije. Moravcsik trdi, da interese oblikuje ravnovesje moči in tudi preference nacionalnih političnih akterjev (v Bono 2002, 7).

Institucije, ki so bile ustanovljene skozi proces medvladnih pogajanj, služijo uveljavljanju nacionalnih interesov držav članic, ampak ne vodijo k prenosu avtoritete in lojalnosti na nek nov organ. Takšen argument lahko podpremo s primerom EEAS, ustanovitev katere je imela cilj, da bi prispevala razjasniti institucionalne pristojnosti, stališče EU na mednarodnem prizorišču in spodbujala skupno zunanjo politiko. Vse od njene ustanovitve je prihajalo do neupoštevanja vloge EEAS, predvsem s strani držav, kot sta Francija in Velika Britanija. Najbolj očiten primer je bilo vojaško posredovanje v Libiji iz leta 2011, ko sta Pariz in London sodelovala z Washingtonom v okviru zveze NATO in popolnoma na rob potisnili EEAS (Larivé 2014, 31).

Moravcsikov teoretični okvir ponuja nekaj več vpogleda v integracijski proces na področju SVOP – čeprav sam nikoli ni utemeljeval tega primera. SVOP lahko razložimo kot rezultat pogajalske moči držav članic, ki so jo oblikovale nacionalne agende. Oblikovanje nacionalnih interesov je pomemben dejavnik spodbujanja integracije. Liberalni intergovernmentalizem trdi, da je združevanje zmogljivosti na področju varnosti in obrambe možno le, če bo to

² Moravcsikov liberalni intergovernmentalizem vsebuje tri osrednje predpostavke: akterji se vedejo racionalno, države so predstavniki nacionalnih koalicij in socialnih partnerjev in oblikovanje preferenc vpliva na vedenje držav.

neposredno doprineslo interesom najbolj močnih države članic. Vloga nacionalnih politik, predvsem tistih v Franciji, Nemčiji in Veliki Britaniji, je močno prispevala k razvoju avtonomnega evropskega instrumenta za zagotavljanje varnosti v Evropi. Dodatno lahko evropsko integracijo na področju varnosti in obrambe obrazložimo prek teorije 'dvonivojske igre', ki opredeljuje dinamike, izhajajoče iz nacionalnih in mednarodnih pritiskov in s katerimi se spopadajo evropski politični voditelji. Glavni argument je, da države članice EU iščejo ravnotežje med mednarodnimi pričakovanji in nacionalnimi preferencami (Larivé 2014, 31).

Dejstvo je, da ima neoliberalizem težave pri utemeljevanju stagniranja razvoja SVOP v minulih letih. Visoke politike ostajajo težava za neoliberalizem, saj po teoriji sodelovanje vodi do medsebojne odvisnosti na ekonomskih in normativnih področjih t. i. nizkih politik. Vprašanje je, ali lahko evropsko institucijo privedejo do učinka preliva – poglobljanja integracije tudi na področju varnosti in obrambe. Povzamemo lahko, da je glavni prispevek liberalističnega pristopa k utemeljevanju razvoja SVOP teorija soodvisnosti in teorija mednarodnega pogajanja. Sodelovanje med državami postopno povečuje soodvisnost med državami, kar vodi k institucionalizaciji področja, na katerem sodelujejo. Poleg tega pogajalske sile vodijo države k doseganju sporazuma in specifičnega izida. Jones (2007, 47) trdi, da so nacionalne prioritete najmočnejših držav članic – Francije, Nemčije in Velike Britanije – primarna gonilna sila sodelovanja na področju varnosti in obrambe. Posledično te nacionalne preference določajo tudi stopnjo institucionalizacije na tem področju in njene morebitne pomanjkljivosti.

2.3 KONSTRUKTIVIZEM

Obdobje po letu 1990, ki ga je zaznamoval propad Sovjetske zveze, je radikalno spremenilo teoretično obzorje v mednarodnih odnosih. Teoretiki kot Adler, Checkel in Wendt so manj pozornosti namenjali vedenju akterjev in se osredotočili na strukturne sile v mednarodnem sistemu ter racionalnem odločanju. Takšen pristop se je uveljavil kot konstruktivizem, ki uvaja nove spremenljivke, kot so identitete, norme, vrednote in kultura (Larivé 2014, 35).

Konstruktivizem predpostavlja, da idealni dejavniki, kot so identiteta, ideje, norme ali kultura, vplivajo na integracijske preference akterjev. V konstruktivizmu so za raziskovanje integracijskega procesa EU relevantni t. i. socialni dejavniki, kot so pravila, norme, kultura ali diskurz. Ti obstajajo samo na osnovi medčloveških sporazumov. Zato je nezadostno upoštevati le materialne dejavnike, ko preučujemo integracijske procese. Konstruktivizem se

od racionalne paradigme razlikuje v pogledu na odnos med akterji in mednarodnimi strukturami. Konstruktivisti trdijo, da strukture oblikujejo identitete akterjev in možnosti, ki jih imajo na razpolago. Hkrati so strukture tudi rezultat konstitutivnih identitet akterjev (Giegerich 2006, 33). To pomeni, da akterji upoštevajo in sledijo mednarodnim pravilom na podlagi vlog in identitet, ki jih določajo ponotranjene norme, smatrane kot stabile in legitimne. Tako imajo pravila in norme regulativno vlogo kot tudi konstitutiven učinek. To pomeni, da po eni strani vplivajo na vedenje akterjev in na drugi strani definirajo vloge in identitete akterjev in dajejo pomen njihovim odločitvam. To pa ne pomeni, da so akterji neodvisni od struktur (institucij), v katere so vpleteni. Kvečjemu se predpostavlja, da se akterji in strukture medsebojno konstituirajo. Prav tako pa to ne pomeni, da lahko akterji zavestno spreminjajo strukture, temveč jih kvečjemu v praksi le reproducirajo (Schwellnus 2006, 324). Tako konstruktivizem trdi, da institucije EU vplivajo na preference in identitete držav članic EU in *vice-versa*. Socialni konstruktivizem razume sodelovanje kot rezultat socialnih interakcij in oblikovanja kolektivne identitete. Kljub temu pa to ne pomeni, da države nimajo vpliva na oblikovanje kolektivne identitete. Politične odločitve niso le kalkulacije maksimiranja interesov, temveč jih oblikujejo tudi normativni dejavniki (Larivé 2014, 37).

Ena izmed socialno konstruiranih dejavnikov so interakcije, ki se oblikujejo prek diskurza. Raziskovanje tega dejavnika v Evropskih politikah je pripeljalo do alternativnega pogleda, ki razlaga proces odločanja. T. i. 'prva slika' trdi, da so mednarodne politike posledica percepcij, odločitev in vedenja akterjev.³ V primeru SVOP moramo pogledati ideološke in materialne spremembe, ki so se odvijale od sredine devetdesetih let. Tako bi lahko rekli, da je SVOP institucionalni okvir, ki služi razvoju identitet in idej in se spreminja prek interakcij (Giegerich 2006, 35). Konstruktivizem poudarja dva vidika: na eni strani nacionalno ideološko spremenljivko in na drugi strani učinek oblikovanja identitet evropskega integracijskega procesa. Diskurz je tako osrednji element v razvoju SVOP. Politične elite so oblikovale razvoj SVOP prek diskurza, ki je oblikoval njihove ideje in spodbudil stremenje k poglobljanju integracije tudi na področju varnosti in obrambe (Larivé 2014, 38–39). Poleg tega pa velik pomen pripisujejo tudi epistemološkim skupinam, ki so imele osrednjo vlogo pri oblikovanju evropske varnostne strategije. Epistemološka skupina je skupina strokovnjakov,

³ Koncept prve 'slike' je uvedel Waltz (v Giegerich 2006, 35), ki je raziskoval razloge za nastanek vojn v mednarodnih politikah. Trdi, da obstajajo trije nivoji analize konfliktov t. i. slike. Prva predpostavlja, da so mednarodne politike posledica percepcij akterjev in njihovih odločitev, druga predpostavlja, da mednarodne odnose oblikujejo nacionalne ovire in tretja slika predpostavlja, da so mednarodni odnosi odvisni od anarhične strukture mednarodnega sistema.

ki lahko uveljavljajo svoje preference. Ortoleva (2008, 19) trdi, da so epistemološke skupine oblikovale mednarodno identiteto EU. Pri tem navaja primer skupine pod vodstvom Javieria Solana, nekdanjega Visokega predstavnika za zunanje odnose.

2.3.1 OBLIKOVANJE IDENTITET – BRUSELIZACIJA IN EVROPEIZACIJA

Sistem EU je postopno privedel države članice k zbliževanju svojih politik. Zbliževanje mnenj in idej nacionalnih političnih elit je vodilo k oblikovanju Evropske identitete. Ne nazadnje je SVOP rezultat institucionalnega procesa na ravni EU. Proces postopnega prenosa pristojnosti iz nacionalnih prestolnic v Bruselj imenujemo bruselizacija. Koncept bruselizacije poudarja razvoj skupne identitete med evropskimi oblikovalci zunanjevarnostnih politik (Howorth 2011a, 202). Takšen socializacijski proces na področju obrambe vodi k povečanju skupnih pristopov in skupnih politik tudi na področju varnostno-obrambne politike ter ima močan vpliv na norme in ideje akterjev. Odločitve akterjev se oblikujejo pod vplivom pravil, norm in interakcijskega procesa, ki lahko vodi do spremembe interesov in do socializacije akterjev (Breuer 2010, 2–3).

Obrambni eksperiment, ki ga je razvila EU lahko razumemo kot del konstruiranja evropske identitete. SVOP spreminja značaj evropske identitete in spodbuja integracijo, ki je nekoč zajemala izključno socialni in ekonomski komponenti (nizke politike), ter danes vključuje tudi komponento visokih politik. Socializacijski proces ne poteka le znotraj institucij, temveč tudi med akterji, zato je potrebno uvesti tudi termin evropeizacije, ki se dotika institucionalnega učenja znotraj Evropskega sveta. Institucionalno učenje ustvarja novo identiteto in oblikuje interese držav članic EU. Obrambna politika je prešla čez proces evropeizacije, saj evropske politične elite in javno mnenje obrambe ne uvrščajo več med temeljne dele nacionalne identitete. Takšno spoznanje se naslanja na dejstvo, da se državne obrambne politike vedno bolj naslanjajo na evropeizacijski proces obrambnih politik (Larivé 2014, 41). Evropske institucije so prek procesa bruselizacije in evropeizacije zavzele pomembno vlogo pri oblikovanju SVOP, ki je EU dala ne le možnost uporabe mehke civilne moči, temveč tudi politični okvir za mednarodne intervencije (Larivé 2014, 48).

Če povzamemo, konstruktivizem predpostavlja, da se identificiranje neke države z EU povečuje s konkretnim sodelovanjem pri oblikovanju politik EU, kar hkrati oblikuje njene interese in preference. Z drugimi besedami, nacionalno identiteto se izpodrine. Koliko so države pripravljene poglobljati integracijski proces na področju varnosti in obrambe, je

odvisno od tega, v kolikšni meri je nacionalna varnostna identiteta kompatibilna z identiteto EU.

3 KRIZE KOT GONILNA SILA INTEGRACIJE

To poglavje se ukvarja z zgodovinskimi varnostnimi dogodki in poskuša opredeliti, kako so le-ti vplivali na odločitve akterjev in integracijski proces na področju varnosti in obrambe. Na eni strani je množica varnostnih kriz pred pragom EU oblikovala novo ravnovesje moči in silila države članice EU k poglobljanju integracije na področju varnosti in obrambe. Na drugi strani pa so navkljub resnim spremembam na evropskem kontinentu evropske države v kontekstu reševanja varnostnih kriz ostale v veliki meri odvisne od vojaške podpore Združenih držav Amerike in mednarodnih organizacij (Larivé 2014, 50).

V obdobju hladne vojne je EU ostajala središče globalnih geopolitičnih strategij. Evropa je bila na stičišču med Vzhodom in Zahodom, kar ji je koristilo, saj je imela zaščito pod okriljem ZDA in zveze NATO. Nenaden propad Sovjetske zveze je silil države članice EU, da premislijo o vlogi EU kot regionalnega in mednarodnega varnostnega akterja. S padcem Berlinskega zidu leta 1989 je postala implementacija temeljne pogodbe EU prioriteta, ki naj bi zagotovila stabilnost Evrope. Z uvedbo Maastrichtske pogodbe leta 1992 je bil vpeljan sistem treh stebrov, pri čemer je drug steber institucionaliziral varnostno komponento – SZVP. Devetdeseta leta so zaznamovala mnoge krvave krize na evropskem kontinentu ali v bližnji soseski. Vse to je pripomoglo, da so predvsem države, kot so Francija, Nemčija in Velika Britanija, prišle do spoznanja, da EU potrebuje instrument za civilna in vojaška posredovanja, da bi zagotovila stabilno okolje EU (Larivé 2014, 51–53).

V literaturi obstaja konsenz, da so regionalne krize v devetdesetih letih v veliki meri prispevale k razvoju EVOP in bile gonilna sila integracije in institucionalizacije na tem področju. Predvsem krizi v Bosni in na Kosovem sta ključno prispevali k temu procesu. Krize so pokazale, v kašni omejeni meri je EU zmožna reagirati na varnostne grožnje v obdobju po hladni vojni in kako je vojaška moč EU odvisna od podpore ZDA. Poleg tega se je izkazalo, da je uporaba trde sile učinkovit instrument pri kriznem upravljanju, kot je bilo vidno v Iraku, na Balkanu in na Kosovem. Države članice EU so spoznale, da mogoče ZDA ne bo vedno ostala zanesljiv partner pri reševanju kriz na Evropskem kontinentu. Ta dogajanja so privedla do podpisa Amsterdamske pogodbe in Deklaracije iz Saint Mala leta 1998. Deklaracija iz Saint Mala je bila izjemno pomembna, saj je izpostavila voljnost Francije in Velike Britanije,

da se vzpostavi instrument za ohranjanje miru in kriznega upravljanja, kar se je materializiralo z vzpostavitvijo EVOP (Larivé 2014, 58–59). Lahko bi rekli, da so krize bile glavni pospeševalec integracije in spreminjanja samopodobe EU in njene vloge na mednarodnem prizorišču.

Kljub temu so krize iz devetdesetih let kot tudi nedavne krize, kot je bil Afganistan leta 2003 in Libija leta 2011, pokazale, da so evropske države nagnjene bolj k uporabi vojaških sredstev v okviru zveze NATO, kot pa poglobljanje politične integracije na področju varnosti in obrambe. Howorth (2011a, 207) pravi, da je bila ideja o poglobljanju sodelovanja na področju varnosti in obrambe pred letom 2009 optimistična in konstruktivna. Večina strokovnjakov, ki so pisali v devetdesetih letih, so bili samozavestni o nadaljnjem razvoju SVOP. V zgodnjih letih novega tisočletja je EU izvedla tudi največ civilnih in vojaških misij, ki so bile izpeljane v lastni režiji EU. Vse to se je pričelo spreminjati v letu 2009 in s podpisom Lizbonske pogodbe. Kakšni so razlogi, bo razdelano v poglavju 4.

4 FINANČNA KRIZA IN STAGNACIJA INTEGRACIJSKEGA PROCESA

Finančna in ekonomska situacija v EU je po izbruhu finančne krize leta 2008 imela neposredne posledice na zmožnost delovanja držav članic EU in SVOP kot regionalnega varnostnega akterja. Kriza je imela velike posledice na organiziranost in relevantnost SVOP. Nekatere evropske prestolnice so vedno bolj ob rob postavljale skupno varnostno in obrambno agendo EU in se osredotočale na bilateralno sodelovanje (npr. francosko-britansko sodelovanje iz leta 2010), medtem ko so druge postajale vse bolj vojaško nepomembne. Nacionalni vojaški izdatki so drastično upadli, kar posledično omejuje zmožnost razvoja, namestitve in vzdrževanja vojaških zmogljivosti. Ta nova realnost je povzročila stagniranje v naporih za nadaljevanje razvoja obrambnega projekta EU (Larivé 2014, 87).

Pred začetkom finančne krize, leta 2004, je bila ustanovljena Evropska obrambna agencija (EOA), katere naloga je razvijati vojaške zmogljivosti držav članic in skupni obrambni trg. Ključna strategija, ki jo promovira EOA, je koncept združevanja in deljenja⁴ vojaških zmogljivosti. Evropska varnostna strategija iz leta 2003 poudarja pomembnost sistematične uporabe koncepta združevanja in deljenja vojaških zmogljivosti, kar naj bi zmanjšalo podvojevanje in proizvodne stroške ter na srednji rok povečalo zmogljivosti (Evropski svet 2003, 12). Finančna kriza je pod vprašaj postavila, ali je države članice EU politično smiselno

⁴ Prevedeno *Pooling and sharing*.

združevati in deliti na področju obrambe. Dokler države članice ne vidijo velikanskih prednosti v združevanju svojih vojaških zmogljivosti, bo stopnja integracije ostala zelo nizka. Čeprav bi mislili, da bi marsikdo predvideval, da bo ekonomska situacija dober argument za združevanje in deljenje sredstev in zmogljivosti, se je izkazalo, da je kriza naredila države članice bolj protekcionistične glede njihovih političnih pravic in hkrati tudi bolj nezaupljive do sodelovanja na ravni EU (Valasek 2011, 21).

Zmanjševanje obrambnih proračunov, ki so bili posledica nacionalnih fiskalnih problemov, je omejilo vojaške zmogljivosti in finančna sredstva EU, in to v času tranzicije, ko je ZDA svojo vojaško prisotnost preusmerila na območje Azije in Pacifika. Takšna strateška sprememba zahteva od evropskih držav, da se na vojaškem področju osamosvojijo. Hkrati pa je evropska soseska – Vzhodna Evropa, Bližnji vzhod in Severna Afrika – nemirna kot še nikoli. Te nestabilnosti od Evropejcev zahtevajo, da zagotovijo stabilnost, ki delno izhaja iz vojaške moči (Larivé 2014, 112).

Ena izmed omejitev pri spodbujanju sodelovanja na obrambnem področju je strah držav članic, da jim bodo njeni partnerji, v primeru nestrinjanja o vojaški operaciji, omejili dostop do skupne vojaške opreme. Drugi razlog za stagniranje integracije SVOP je percepcija o relevantnosti SVOP in uspešnosti izvedenih misij. Kljub temu da moramo priznati relativen uspeh SVOP pri izvajanju misij, so države članice nagnjene k skepticizmu o prihodnosti SVOP. Misije pod okriljem slednjega pogosto niso deležne podpore večine držav članic EU, posledično jih je težko podpreti vojaško kot tudi finančno. Vzporedno s SVOP narašča število minilateralnih obrambnih sodelovanj – npr. francosko–britansko sodelovanje, Nordijska skupina ali Višegrajska skupina – ki nakazuje, da države članice dajejo prednost sodelovanju z državami, ki delijo skupne percepcije o grožnjah in vojaško strateško kulturo. Hkrati pa je razvidno, da imajo države članice interes sodelovati, vendar ne na supranacionalni ravni, saj želijo obdržati popoln nadzor nad svojo državno suverenostjo (Larivé 2014, 112).

Države članice vidijo dilemo v političnem kompromisu: medsebojna odvisnost za ceno izgube suverenosti. Ideja o suverenosti je temeljni del nacionalne identitete, ki zagotavlja neodvisno ravnanje na osnovi nacionalnih interesov. Mnoge države, med njimi tudi Nemčija, se izogibajo vojaškemu posredovanju, saj ne sovpadajo z njihovimi nacionalnimi interesi (Larivé 2014, 113). Povzamemo lahko, da finančna kriza ni pospešila poglobljanja integracijskega procesa SVOP.

5 SVOP V PRAKSI

Da bomo popolnoma razumeli razvoj in integracijski proces SVOP, je potrebna refleksija institucionalnega sistema in njegovega delovanja, saj je pomemben del odgovora na vprašanje odnosa moči med državami članicami in njihovega vpliva, ki ga lahko izvajajo prek procesa odločanja.

5.1 INSTITUCIONALNA KOHERENCA IN SISTEM ODLOČANJA

Kompleksnost in funkcionalna razdeljenost institucionalnih struktur EU je eden izmed dejavnikov, ki slabi učinkovitost SVOP. Z Lizbonsko pogodbo se je pojavil izziv usklajevanja zelo različnih interesov. Na eni strani tehnokratskih interesov EU, ki jih zagovarja Komisija znotraj EEAS, in na drugi strani interesov nacionalnih prestolnic. Poleg tega so se pojavile številne novoustanovljene agencije, institucije, telesa in odbori, ki so povzročili določeno mero napetosti med državami članicami in centraliziranimi tendencami Bruslja. Tako je (ne)koherenca pomemben dejavnik za razumevanje relevantnosti SVOP, saj omejuje strateško zblíževanje in proceduralno učinkovitost (Gebhard 2011, 162).

Kljub procesu evropeizacije so birokratski procesi v Bruslju med različnimi telesi vplivali na razvoj SVOP. Kompleksnost institucionalizacije in interakcij med akterji se zrcali tudi v procesu odločanja, kjer se pojavljajo trenja med supranacionalnim procesom in intergovernmentalizmom. Razlog je pogosto boj za vpliv med akterji (kot so Komisija, Svet EU, Parlament, EEAS), predsedstvom Sveta in državami članicami. Odločitve, ki se nanašajo na varnostno in obrambno politiko, sprejemata Evropski svet in Svet Evropske unije. Ukrepi so sprejeti soglasno, z nekaterimi izjemami, ki se nanašajo na Evropsko obrambno agencijo (EOA) in stalna strukturna sodelovanja, v katerih se uporablja načelo večinskega glasovanja. Pri razumevanju centralizacije upravljanja in procesov odločanja v Bruslju moramo upoštevati še dva dejavnika: neodvisni telesi, kot sta Politično-varnostni odbor (PSC) in Odbor stalnih predstavnikov (COREPER), ki spodbujata socializacijski proces in povečujeta vlogo in vpliv Komisije pri vodenju civilnih kriz (Howorth 2011b, 15–16).

Novo dinamiko so privedle do novega tipa supranacionalizma. Institucionalna telesa, kot sta PSC in COREPER, sestavljajo predstavniki držav članic, kar jim daje medvladen značaj. Howorth trdi, da se je način sprejemanja odločitev v zadnjih letih spremenil, saj se države članice poslužujejo načela doseganja konsenza. Prek pogajanj in iskanja kompromisov se

odločitve pogosto sklenejo že vnaprej, tj. preden se v rednih zasedanjih potrdijo (Howorth 2011b, 16).

Kljub spremembam, ki jih je uvedla Lizbonska pogodba, SVOP še zmeraj deluje nekoherentno. Dokler bo institucionalen konstrukt ostal enak in bodo države članice obdržale nacionalne pristojnosti na področju varnostne in obrambne politike, bo koherenca tudi prihodnje zadevala iskanje najmanjšega skupnega imenovalca pri usklajevanju nacionalnih politik s skupnimi politikami (Gebhard 2011, 102–109).

5.2 POMANJKANJE STRATEŠKE VIZIJE

Pomanjkanje strateške vizije EU je ena izmed šibkosti, na katero opozarja poročilo, ki ga je junija 2013 izdal Odbor za zunanje zadeve EU. Poročilo ugotavlja, da se EU na mednarodne krize ne odziva pravočasno in neučinkovito. Poleg tega navaja, da so nedavne misije v Libiji in Maliju pokazale pomanjkanje napredka na poti do strateške varnostne in obrambne politike ter poudarja potrebo po dodatni koordinaciji in sodelovanju na ravni EU. Tedanja Visoka predstavnica za zunanje politiko, Catherine Ashton, je poudarila, da pomanjkanje dolgoročne vizije o prihodnosti SVOP omejuje učinkovitost varnostnega upravljanja EU (Barcikowska 2013, 1–2). Tudi poročilo Evropskega sveta za zunanje zadeve neposredno navaja, da pomanjkanje skupne strateške vizije hromi evropske obrambne ambicije. Države članice EU imajo nacionalne varnostne strategije, ki so med seboj neskladne in ne vsebujejo skupne dolgoročne strateške usmerjenosti za geostrateško območje EU. Bruselj do danes ni izdelal revizije varnostne strategije (De France in Whitney 2013, 2). Podobno sporočilo vsebuje tudi poročilo, ki ga je izdal nemški politični institut, tj. Friedrich Ebert Fundacija. Pravi, da SVOP temelji le na iskanju najmanjšega skupnega imenovalca med stališči držav članic, katerega se določa od primera do primera. Poleg tega poudarja, da je debata o dolgoročni strateško obrambni viziji in prihodnosti SVOP nujno potrebna v vseh državah članicah EU (Friedrich Ebert Stiftung 2012, 3).

Pomanjkanje skupne varnostno-obrambne strategije omejuje razvoj SVOP. Postavlja se vprašanje, ali je koherentnost pogoj za učinkovito krizno upravljanje EU. Salmon (2005, 259–260) v odgovoru na vprašanje pripisuje omejen uspeh SVOP prav nezmožnosti EU, da bi oblikovala skupno stališče. Še posebej v času, ko se države hitro rastočih gospodarstev pospešeno oborožujejo in s tem preraščajo v globalne vojaške akterje, je pomembno, da države članice EU najdejo učinkovitejši način usklajevanja stališč in omogočijo strateško delovanje EU.

5.3 ODNOSI MOČI V TRIKOTNIKU TREH VELIKIH

Po podatkih Instituta Carnegie Europé, od leta 2011, Nemčija, Francija in Združeno kraljestvo skupaj predstavljajo 42 odstotkov evropske populacije in pokrivajo 58 odstotkov celotnega vojaškega proračuna EU. Nemčija predstavlja približno 16 odstotkov v obeh kategorijah (Oglesby 2014, 49). Na podlagi tega razmerja v primerjavi z ostalimi petindvajsetimi državami članicami je razvidno, zakaj imenujemo Nemčijo, Francijo in Veliko Britanijo 'velike tri'. Razumevanje trikotnika med velikimi tremi je osrednje za razumevanje nedavnih dogodkov, ki zadevajo SVOP. Ne glede na to, kakšno vlogo ima Nemčija v EU, bo morala na področju SVOP najti skupno stališče s Francijo ali Veliko Britanijo.

Razlike med državami članicami postanejo vidne še posebej v procesu odločanja, saj se na področju SZVP IN SVOP odloča po principu soglasja, kar pomeni, da morajo vse države članice privoliti dejanju oz. nobena izmed njih ne sme aktivno nasprotovati implementaciji določene politike. Različne zgodovinske izkušnje in tradicije držav članic lahko odsevajo različna politična usmerjanja in stališča do varnostne in obrambne politike. Tako npr. nemško stališče zaznamuje vojna izkušnja, ki se zrcali v zadržani vlogi Nemčije, ko gre za potencialno vojaško posredovanje. Med tem ima Francija na osnovi svoje kolonialne preteklosti močan interes na območju Afrike. Velika Britanija dojema državno suverenost in njene pristojnosti na področju SZVP in SVOP kot del nacionalne identitete. Posledično pogosto ne podpira politik, ki zadevajo varnost in obrambo na ravni EU (Oglesby 2014, 50–52).

Pogosto sodelovanje na varnostno-obrambnem področju poteka bilateralno med Francijo in Veliko Britanijo, ki sta razvili konkretno iniciativo za ustanovitev skupnih anglo-francoskih obrambnih sil v stalni pripravljenosti (Rettman 2013a). Ta projekt naznanja, da ti državi trenutno ne vidita relevantnosti SVOP, ko gre za napotitve oboroženih sil. Poleg tega pa Veliko Britanijo čaka referendum o prihodnosti članstva EU. V primeru izstopa je nadaljnji razvoj SVOP pod velikim vprašanjem, saj je razvoj skupnih vojaških sil med Francijo in Nemčijo manj verjeten. Leta 2013 je Francija iz nemškega ozemlja odpoklicala zadnjo nemško-francosko brigado, ki je bila ustanovljena leta 1989 kot simbol sodelovanja med državama. Brigada je bila upanje kot potencialna osnova za razvoj skupnih evropskih oboroženih sil. Nekateri komentatorji so odločitev Francije interpretirali kot odgovor na frustracije, ki jih povzroča ponavljajoče se vzdrževanje Nemčije pri vojaškem posredovanju (The Local 2013). Francija je mnoga leta podpirala razvoj evropskih vojaških enot EU,⁵ ki bi

⁵ Prevedeno iz 'EU Battlegroups'.

bile v stalni pripravljenosti za napotitev. Isto leto je Francija pozvala EU k odobritvi napotitve evropskih bojnih skupin v Mali. Vendar operacija ni bila izvedena pod okriljem EU, saj sta Nemčija in Poljska glasovali proti (European Parliament News 2013).

Na obrambnem vrhu EU decembra 2013, prvo tovrstno srečanje po petih letih, so države članice imele priložnost definirati varnostno agendo za prihodnja leta. Ne glede na sprejete dogovore o kibernetiki varnosti, pomorske strategije in skupnega proizvajanja vojaških brezpilotnih letal je izid vrha razočaral. Nič pomembnega ni bilo doseženega glede izboljšanja učinkovitosti SVOP, niti ni bil sprejet dokument, ki bi podrobno definiral skupno varnostno strategijo (Whitney 2013). V nasprotju: razpon med 'velikimi tremi' je postal še bolj viden. Francija je želela finančno podporo EU za unilaterarna posredovanja v Afriki, vendar je tem načrtom nasprotovala Nemčija. Velika Britanija pa je močno nasprotovala vsakršni okrepitvi SVOP in vztrajala pri tem, da EU naj ne bi imela pristojnosti nad kontrolo vojaških zmogljivosti. Na osnovi nejasnih sklepov, sklenjenih na obrambnem vrhu EU, lahko povzamemo, da SVOP trenutno ne predstavlja perspektivno delujočega obrambnega zavezištva (Rettmann 2013b).

6 STRATEŠKI ODNOS EU – NATO

Kar 21 držav članic EU je tudi članic zveze NATO. To sovpadanje bi predpostavljalo, da imata ti dve organizaciji velik skupen strateški interes in posledično tudi motivacijo do sodelovanja. Zveza NATO in EU svoj odnos opredeljujeta kot strateško partnerstvo, katerega cilj je sodelovanje po principu komplementarnosti, ki zajema maksimiranje vzajemne učinkovitosti (European External Action Service – CSDP Partnership, 2013). Kljub temu so bili odnosi NATO – EU v praksi težavni vse od konca hladne vojne.

Strokovnjaki, ki so se ukvarjali z nacionalnimi strategijami in strateškimi kulturami, trdijo, da kulturni dejavniki oblikujejo nacionalne varnostne strategije in preference do uporabe trde moči. Institucionalna socializacija in učenje iz izkušenj skupnih evropskih misij je oblikovalo proces evropske strateške kulture. Del te strateške kulture EU je tudi zveza NATO, ki zagotavlja varnost držav članic vse od leta 1949. Zveza NATO je del problema in del rešitve evropske integracije na področju varnosti in obrambe. V celotnem integracijskem procesu EU je zveza NATO bila krovni dežnik, pod katerim se je razvijala SVOP EU (Larivé 2014, 46).

Zaradi različnih strateških vojaških kultur držav članic EU, pomanjkanja vojaških in načrtovalnih zmogljivosti, sta EU in zveza NATO sklenili t. i. sporazum Berlin plus, s

dolgoročnim ciljem spodbuditi razvoj neodvisnih vojaških zmogljivosti EU. Sporazum Berlin plus se nanaša na uporabo zmogljivosti zveze NATO s strani EU, v primerih ko se zveza NATO ne odloči za sodelovanje pri reševanju konkretne krize. Sporazum je bil podpisan 16. decembra 2002 in vsebuje štiri temeljne prvine: dostop EU do načrtovalnih zmogljivosti zveze NATO; razpoložljivost drugih zmogljivosti zveze NATO; razpoložljivost evropskih poveljniških zmogljivosti zveze NATO, vključno z vlogo namestnika poveljnika zavezniških sil za Evropo; prilagajanje obrambnega načrtovanja zveze NATO z obsežnejšim vključevanjem sil za operacije EU (Malešič in Juvan 2015, 853).

Najdaljša, največja in najštevilčnejša operacija, ki je potekala v okviru SZVP, je operacija *Althea BIH*. Ko je zveza NATO sprejela odločitev o prenehanju delovanja sil na območju Bosne in Hercegovine, je EU decembra 2004 prevzela to operacijo. *Althea* predpostavlja pomemben zgodovinski mejnik, saj je za njeno financiranje prvič uporabljen tudi skupni finančni mehanizem Athena. Največji izziv načrtovanja in vodenja misij izključno pod vodstvom EU, je iskanje nadomestila za več tisoč pripadnikov ameriških oboroženih sil, ki sodelujejo v operacijah zveze NATO (Malešič in Juvan 2015, 854). Izkušnje so v teku let razkrile tudi druge pomanjkljivosti in neučinkovitost strateškega partnerstva med SVOP in zvezo NATO (Larivé 2014, 46).

Koops (2010, 40–41) izpostavlja, da odnosi med zvezo NATO in EU ne morejo biti učinkoviti, saj ni določene skupne strateške vizije. Niti zveza NATO niti EU nimata natančno določenih specifičnih področij sodelovanja kot tudi ne medsebojnih varnostnih odgovornosti. Strateška kultura je pomemben vidik, saj bi zagotavljala enake interese in bolj koordinirano sodelovanje med EU in zvezo NATO, vendar se strateške kulture razlikujejo že med posameznimi državami članicami. Posledično se dilema med SVOP in zvezo NATO odseva v nekoordiniranem delovnem odnosu, podvojevanju operacij in dolgotrajnem strateškem načrtovanju. Primer tega je podvajanje pomorskih misij pred obalo Somalije. Obe misiji *Oceans Shield*, ki ju izvaja zveza NATO in *NAVFOR Atalanta* pod okriljem EU, sta bili uvedeni leta 2008 kot odziv na resolucijo Varnostnega sveta Organizacija združenih narodov (OZN). Primer je prikaz neučinkovite razdelitve odgovornosti in pristojnosti, kar vodi do nepotrebnih podvajanj aktivnosti, ki povečujejo stroške in ne izboljšujejo sodelovanja.

7 NEMŠKA ZUNANJA IN VARNOSTNA POLITIKA – KONTINUITETA V ČASU SPREMEMB?

Nemčija je paradoksalni primer na področju zunanje in varnostne politike. Zaradi zgodovinskih razlogov je Nemčija po drugi svetovni vojni uresničevala svoje zunanje politične cilje prek sklepanja zavezništev in uveljavljanja države kot legitimnega akterja v sodelovanju in soodvisnosti z ostalimi evropskimi državami. Tako je Berlin postal lokomotiva evropske integracije, ki ima izjemno močan politični in ekonomski vpliv (Vukosavljević in Žorž 2011, 102).

Kjub temu se vpliv na regionalni ravni ne zrcali na globalni ravni. Nemčiji primanjkuje več vidnih znakov moči globalne sile, kot so npr. velike vojaške zmogljivosti, jedrsko orožje in stalni sedež v okviru varnostnega sveta OZN.

V zadnjih desetih letih je prišlo do znatnih sprememb v razporeditvi moči v mednarodnem sistemu kot tudi do sprememb, kako je varnost organizirana v Evropi. Kljub temu je nemško zunanjo in varnostno politiko zaznamovala dolgoletna kontinuiteta. Nemčija ne izkazuje politične volje za bolj aktivistično varnostno in obrambno politiko na ravni EU, saj je na nacionalni ravni čutili veliko mero odpora do vključenosti Nemčije v vojaške aktivnosti (Miskimmon 2014, 224). Na vprašanje, ali bo nemška zvezna vojska nekoč integrirana v skupno evropsko vojsko, je jasno odgovorila Kanclerka Angela Merkel:

Kar imamo mi, je parlamentarna vojska. Zahteva za parlamentarno odobritev ne zahteva samo večinske odločitve, temveč tudi različne procese odločanja še od drugih evropskih držav /.../. Omejene finančne možnosti so nadaljnji razlog, zaradi česar moramo storiti veliko več na osnovi deljenja v vojaški areni. Potrebno je preplesti zvezo NATO in SVOP veliko bolje kot doslej in doseči pristno razdelitev nalog glede problema vojaške opreme. Vendar to ne bo lahko, saj si seveda vojaške industrije držav članic stojijo v medsebojni konkurenci (Miskimmon 2014, 213).

Nemčija tako uveljavlja svoje zunanjepolitične cilje na podlagi svojega ekonomskega bogastva in političnega vpliva, ki ga dosega s strateškim sklepanjem zavezništev (Miskimmon 2014, 224). Poglavje je namenjeno raziskovanju nemške zunanjepolitične identitete in njene vloge, ki jo je imela v razvoju SVOP.

7.1 ZUNANJEPOLITIČNI CILJI, VREDNOTE IN INTERESI

Nemčija v svoji zunanji in varnostni politiki poudarja pomen človeškega dostojanstva, svobode, demokracije, mednarodnega prava in mednarodno pravnih norm. Njena zavezanost obsega širok spekter vrednot, med katere spada varovanje človekovih pravic, neširjenje orožja, in predanost multilateralizmu v okviru mednarodnih organizacij in izkazovanje solidarnosti do svojih partnerjev in zaveznikov. Kljub temu je v času spreminjajočega se strateškega okolja potrebno dodati še nekaj dodatnih nemških nacionalnih interesov njene zunanje politike (Vukosavljević in Žorž 2011, 107).

Nemčija ima večjo korist od globalizacije kot redko katera druga država. Svoj vpliv najbolj izvaja prek svoje izvozne moči, konkurenčnosti in inovacijske sposobnosti. Njen uspeh na mednarodnih trgovinskih trgih in obsežen izvoz sta odvisna od svobode pretoka svoboščin (ljudi, blaga, virov, idej in informacij) z drugimi državami. Zaradi tega je Nemčija odvisna od povpraševanja na drugih trgih kot tudi od dostopa do mednarodnih trgovskih poti. Tako lahko trdimo, da se Nemčija pogosto znajde v situaciji, kjer se mora odločiti med svojimi tradicionalnimi normativi in predanostjo multilateralizmu ter med geoekonomsko orientirano zunanjo politiko (Stiftung Wissenschaft und Politik 2013, 5–6). Tradicija zunanje politike Nemčije temelji na kontinuiteti in demokratični participaciji. Nemčija danes uveljavlja svoje interese predvsem z drugačno paleto instrumentov moči kot v preteklosti, še posebej kar zadeva vojaška sredstva zunanje politike. Člen 24(2) nemške ustave dopušča vstop v sistem kolektivne varnosti, medtem ko člen 26(1) prepoveduje vsakršno dejanje, ki bi ogrozilo mir, še posebno priprava napada v obliki vojne. Tako je Nemčija postala liberalna 'civilna moč', ki sledi dolgoročni strategiji, temelječi na ekonomskih interesih (Vukosavljević in Žorž 2011, 108). Njen temeljni interes je ohraniti moč EU in stabilen mednarodni red, ki temelji na liberalnih vrednotah.

7.2 ODLOČANJE O VARNOSTNI IN OBRAMBNI POLITIKI

V nemški ustavi je zapisano tudi, da se Nemčija zavezuje k sodelovanju pri razvoju EU, načelu demokracije in subsidiarnosti, prenos dela suverenih pravic pa je mogoč le s soglasjem *Bundestaga*, ki potrebuje tudi privolitev Zveznega deželnega sveta (v nadaljevanju *Bundesrat*) (Vukosavljević in Žorž 2011, 108).

Enak postopek je predviden tudi za avtorizacijo vojaških sil. Namreč, nemška vojska ima status t. i. parlamentarne vojske, kar pomeni, da ima *Bundestag* privolitveno pravico o

napotitvi nemške vojske v tujino. Nemška vlada mora *Bundestagu* predložiti zahtevek v odobritev, ki vključuje natančne informacije o napotitvi (število napotenih vojakov, trajanje, stroške, pravno podlago). Za odobritev je potrebna navadna večina. Poleg tega *Bundestag* obdrži pravico, da lahko kadarkoli prekliče svojo odločitev in s tem prekine vojaško misijo. Izjeme so humanitarne oz. civilne misije, ki ne vključujejo oboroženih sil, ne potrebujejo odobritev *Bundestaga*. Praviloma je to dolgotrajen proces, v katerem je težko doseči odobritev na vseh stopnjah. Takšen proces odločanja pa pogosto privede tudi do daljšega reakcijskega časa ali v najslabšem primeru do neudeležbe zvezne vojske v mednarodnih mirovniških misijah (Vukosavljević in Žorž 2011, 104–105).

7.3 NEMŠKA PREDANOST MULTILATERALIZMU

Aktivnosti nemške zunanje in varnostne politike postavljajo vprašanje, ali Nemčija postopno spreminja temelje svojega pristopa do kriznega vodenja ali le sledi tradicionalnim principom zunanje politike. Opazna je sprememba, a vendar majhna. SVOP in zveza NATO sta bila najpomembnejša multilateralna foruma, v katerih je Nemčija nabirala izkušnje v kriznem upravljanju. Po nastanku ESVP leta 1993 je Nemčija postala tudi močan akter v EU (Miskimmon 2014, 214).

Realisti so predpostavljali, da bo Nemčija po letu 1990 ovrгла svoje strateško delovanje iz obdobja hladne vojne in uvedla bolj interesno usmerjeno unilateralno zunanjo politiko. V strateškem pogledu je preferenčnost do multilateralizma po drugi svetovni vojni bilo sredstvo za ponovno integracijo Nemčije v mednarodni sistem in hkrati sredstvo za ohranjanje nacionalne strateške usmeritve. Tudi danes je za njeno zunanjepolitično delovanje značilna izjemna predanost multilateralizmu in institucionalnemu sodelovanju, ki je ostala osrednji steber nemške varnostno-obrambne politike, tudi v času sistematičnih sprememb v mednarodni skupnosti (Miskimmon 2014, 215–216).

V svojem članku Berenskoetter in Giegerich (2010, 407) trdita, da je za razumevanje nemškega strateškega delovanja in prilagoditev v varnostno-obrambnem institucionalnem okvirju po razvoju SVOP potrebno upoštevati koncept ontološke varnosti. Pravita, da države pridobijo ontološko varnost s tem, ker vlagajo v mednarodne institucije s ciljem razviti forum za pogajanja in iskanja partnerjev za uveljevanje svojih interesov. Dolgotrajna disonanca med partnerji pa lahko sproži občutek odtujenosti, ki je lahko smatran kot grožnja ontološke varnosti. V primeru, da države ne morejo vzpostaviti harmonije med partnerji znotraj nekega

institucionalnega okvirja, se poslužijo nove strategije emancipacije in razvijanja alternativnih institucionalnih oblik.

7.4 NEMŠKI ODPOR DO VOJAŠKIH POSREDOVANJ ZNOTRAJ MULTILATERALNEGA INSTITUCIONALNEGA OKVIRJA

Izpostaviti je treba pogojenost nemške predanosti k multilateralizmu. Kadar so multilateralne zavezanosti v nasprotju z zunanjepolitično strateško usmeritvijo, obstaja velika možnost, da bo država ponovno pretehtala institucionalno sodelovanje. Kot posledico tega lahko razumemo tudi nemško podpiranje razvoja SVOP kot odgovor na disonanco med Nemčijo in ZDA o varnostno-obrambni politiki. Namesto da bi se prilagodila obvezam članstva zveze NATO, se je Nemčija odtujila od zunaje politike ZDA in sledila emancipaciji znotraj SVOP. Razlog za to je predvsem dolgoletna zadržanost pri razvijanju svojih vojaških zmogljivosti in uporabi le-teh v vojaških posredovanjih. Ne glede na pritisk, ki izhaja iz mednarodne skupnosti po večji udeležbi Nemčije v vojaških misijah pod okriljem EU, zveze NATO ali OZN, nemška strateška kultura ostaja nespremenjena (Miskimmon 2014, 217).

Nemčija je na podlagi različnih pogodb zavezana EU kot varnostni organizaciji. SZVP je že od nekdaj bila pomemben forum za nastanek nemške zunanje politike in hkrati multilateralen okvir, ki so ga sprejeli tudi evropski partnerji. Za obdobje med leti 2003–2013 je značilen precejšen konsenz o usmeritvi zunanje in varnostne politike v nemški nacionalni politiki. Rdečo-zelena vlada med leti 1998–2005, velika koalicija med leti 2005–2009 in črno-rumena koalicija med leti 2009–2013 so ohranile preferenco za sodelovanje v okviru multilateralnih obvez na področju civilnega upravljanja in se izmikala udeležbe v primerih vojaških posredovanj. Tudi novosti, uvedene z Lizbonsko pogodbo leta 2009, niso, kot pričakovano, opremile SVOP z instrumenti za učinkovitejšo krizno delovanje (Miskimmon 2014, 211–213).

Dogodki preteklih let so pokazatelj, da multilateralne obveze za Nemčijo predstavljajo velik izziv. Nedavni primer Libije, v katerem se je Nemčija vzdržala glasovanja v Varnostnem svetu OZN, potrjuje nemško ambivalentno vlogo v okviru multilateralnega kriznega upravljanja.

Pokazatelj primanjkovanja zagonske moči, da bi Nemčija proaktivno sodelovala pri vzpostavitvi učinkovite SVOP, je bil razviden iz nasprotovanja vojaškemu posredovanju v Libiji leta 2011 in v Siriji leta 2013 (Miskimmon 2014, 214).

Nekdanji nemški minister za zunanje zadeve, Guido Westerwelle, je leta 2012 predlagal ustanovitev evropske vojske in s tem razdelil mnenje nemške politične elite do poglobljanja evropskega sodelovanja na področju SVOP. Zaradi nemške nacionalne obrambne politike, ki je iz zgodovinskih razlogov že od nekdanj proti kakršni koli vpletenosti v mednarodno krizno upravljanje, ki bi vključevalo uporabo vojaških sredstev, razvoj vojaških zmogljivosti trenutno ni realističen. Pomisleki nemških politikov se predvsem navezujejo na problem odstopa pristojnosti oz. suverenosti na področju obrambe. Pred volitvami 2013 je v enem izmed intervjujev kanclerka Angela Merkel nakazala, da bi skupna evropska vojska spodkopala nemško parlamentarno kontrolo nad vojaškimi misijami in ogrožala državno vojaško industrijo (Miskimmon 2014, 211–212).

Bela obrambna knjiga iz leta 2006 in političnoobrambne smernice iz leta 2011 zatrjujejo trdno solidarnost z EU. Tudi najnovejša koalicijska pogodba⁶ iz leta 2013 se dotakne SZVP in SVOP. Nemčija se zavezuje, da se bo tudi v bodoče zavzemala za povezovanje civilnih in morebitnih vojaških instrumentov EU in tako k izboljšanju evropskih civilnih ter vojaških zmogljivosti za preprečevanje kriz in reševanje konfliktov. Poudarek je predvsem na preventivnem preprečevanju eskalacij konfliktov z uporabo nevojaških sredstev. Med cilji navaja tudi izboljšanje sodelovanja in koordiniranja aktivnosti SVOP in zveze NATO.

Ne glede na nemško zadržano vlogo na vojaškem področju je Nemčija ključen akter v visoki diplomaciji. Na primeru mirovnih pogovorov o Iranskem jedrskem programu je v formatu EU-3 pridobila mednarodno kredibilnost kot varnostni akter. Kljub tem uspehom je nemška vloga v okviru SVOP in NATO omejena (Miskimmon 2014, 2014).

⁶ Koalicijska pogodba med CDU, CSU in SPD – *Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD*, sprejeta 16. decembra 2013 v Berlinu, v veljavi do konca 18. volilnega obdobja.

8 NOVA NEMŠKA KOALICIJA IN UKRAJINSKO-RUSKA KRIZA

Cilj magistrske naloge ni analiza konflikta med Ukrajino in Rusijo,⁷ temveč poskušati odkriti odstopanja v nemškem pristopu do reševanja mednarodnih oboroženih konfliktov. Sprašujemo se, ali je kriza v Ukrajini spodbudila spremembe v načelih in pristopu nemške zunanje in varnostne politike. Slednje bomo poskušali ugotoviti prek analize javno izraženih mnenj relevantnih visokih nemških politikov in v nadaljevanju tudi v empiričnem delu naloge.

Zadnje volitve na zvezni ravni, ki so potekale septembra 2013, so pripeljale do zapletenega rezultata. Krščansko demokratska unija (CDU) in njena hčerinska stranka, Krščansko socialna unija (CSU), sta odločno zmagali z 42 odstotki glasov. Kljub temu je dotedanja koalicijska partnerica Svobodna demokratska stranka (FDP) neuspešno zgrešila petodstotni prag, ki je potreben za pridobitev sedežev v *Bundestagu*. Tako je CDU/CSU morala iskati novega koalicijskega partnerja, kar je privedlo do izoblikovanja 'velike koalicije' z nekdanjo tekmico Socialno-demokratske stranke (SPD). Nova koalicija vlade je privedla tudi do ključnih sprememb v zasedbi kabineta. Tako je Frank-Walter Steinmeier (član SPD), postal minister za zunanje odnose, medtem ko je ministrica za obrambo postala Ursula von de Leyen, (članica CDU) (The Economist 2013).

Vse od oblikovanja nove koalicije se je dogajanje na Krimu v Ukrajini zaostrovalo in nemške visoke politike sililo h komentiranju nemške vloge kot varnostnega akterja. Mnogi so javno

⁷ Konflikt med Ukrajino in Rusijo, na katerega se navezujemo v magistrskem delu, se je pričel konec leta 2013, ko je ukrajinska vlada napovedala, da ne bo podpisala asociacijskega in prostotrgovinskega sporazuma z EU. Pri tem je pomembno opomniti, da asociacijski sporazum ni predvideval morebitne perspektive članstva Ukrajine v EU. Ta odločitev je sprožila valj protestov na Maidanu, trgu neodvisnosti v ukrajinski prestolnici Kijev. Protestniki so poleg odstopa predsednika Viktorja Janukowytscha in predčasnih volitev zahtevali tudi poglobljanje odnosov med Ukrajino in EU s podpisom asociacijskega sporazuma. 22. februarja 2014 so protesti privedli do razrešitve vlade Janukowytscha, ki jo je nasledila prehodna vlada. Z revolucijo in padcem vlade pa se je zanesla politična kriza na ukrajinskem polotoku Krim in v Avtonomni republiki Krim, katere vlada se je uprla prehodni vladi v Kijevu. Večino prebivalstva v Krimu predstavljajo Rusi in zaradi svoje zgodovinske vezi z Rusijo je Krim znotraj Ukrajine imel poseben status in visoko stopnjo avtonomije, vpliv Rusije pa je bil že zmeraj zelo prisoten. V dogovoru z Ukrajino je Rusija na območju Krima lahko imela tudi določeno število svojih vojakov. Kmalu za tem je v Krimu bil razglašen referendum, v katerem se je večina prebivalstva Krima in mesta Sewastopol, ki po členu 118f. ukrajinske ustave ni del Avtonomne republike Krim, odločila za pristop k Ruski Federaciji. Tako sta predstavnik Republike Krim in predsednik Ruske Federacije, Vladimir Putin, 18. marca 2014 podpisala pristopni sporazum, s katerim je Krim postal del ruskega teritorija. Aneksija Krima je po mednarodnem pravu zelo sporna. Mednarodna skupnost ne priznava veljavnosti rezultatov referendumov kot tudi ne priključitve pokrajine Krim k ruskemu teritoriju. Svet EU je ukrajinski vladi pod vodstvom predsednika Arsenija Jazenjuka 21. aprila 2014 ponudil nov sporazum, ki je zajemal politično komponento, ki predvideva politični dialog med partnericama in sodelovanje na področju varnosti in obrambe. Nestabilnosti v Ukrajini in v pokrajini Krim pa povečujejo vojaški spopadi med ruskimi separatisti in pripadniki ukrajinske vojske, ki trajajo še vse do danes (Tiede in drugi 2014, 152–154).

izrazili mnenje, ki nakazuje premik v razmišljanju o in v odnosu do varnostne politike. Leta 2014 je nemški Zvezni Predsednik Joachim Gauck na varnostni konferenci v Münchnu nagovoril nemško vlogo v svetu in njeno odgovornost med zaveznicami. V svojem govoru je govoril o nemški obrambni politiki v zadnjih desetletjih in o potrebi po novem pristopu. Dejal je: »Sedaj, ko so se pojavile ključne spremembe v ravnotežju moči na globalni ravni, ne verjamem, da lahko Nemčija nadaljuje svojo pot kot doslej /.../. Nemčija mora biti pripravljena tudi storiti več, da zagotovi varnost drugih /.../« (Gauck 2014). V nadaljevanju pravi, da vojaška moč ni zadnji izhod v sili. Kljub temu ne sme veljati, da se po načelu odloča proti vojaškemu posredovanju. Gauck je šel še dalje in dejal, da zapuščina druge svetovne vojne ni več upravičen izgovor za enostransko odločanje, ko gre za vojaška posredovanja in nemško vlogo, ki jo ima kot varnostni akter. Če povzamemo, je bil Gauckov govor potrditel dosejanega previdnega pristopa k obrambni politiki, a hkrati tudi poziva k več odgovornosti in več vpletenosti Nemčije v zunanjih odnosih in po potrebi v vojaških posredovanjih (Gauck, 2014).

Tudi zunanji minister Steinmeier, sicer manj neposredno, je komentiral, da nemški zunanji politiki primanjkuje odločnosti in nagovarjal k novemu pristopu. V intervjuju s časnikom *Spiegel* je poudaril: »Svet se je spremenil in mi moramo k nekaterim stvarem pristopiti drugače /.../. Vprašati se moramo, ali je nemška politika v minulih letih dajala pozornost pravilnim stvarem /.../« (Hoffman in Neukirch, 2014). V nadaljevanju je priznal pasivnost Nemčije na svetovnem prizorišču, ko je izrazil, da se je Nemčija privadila, da so aktivni drugi, in tudi če opazijo, kaj drugi počnejo narobe, ni volje, da bi sami storili več. Poudarja, da bi to želel spremeniti. Poleg tega je potrdil, da je bilo vzdržanje pri glasovanju v varnostnem svetu OZN o posredovanju v Libiji napaka (Hoffman in Neukirch, 2014).

V drugem intervjuju s časnikom *Spiegel* je obrambna ministrica Von der Leyen tudi signalizirala spremembo politike. Ko je bila vprašana, zakaj naj bi nemški vojaki podprli francosko posredovanje v Afriki, je odgovorila: »Ne moramo več gledati vstran od humanitarnih kriz /.../« (Pfister in Gordon, 2014), kar nakazuje, da podpira podobno uporabo vojske v podobnih posredovanjih. V nadaljevanju je sledilo vprašanje, ali mora Nemčija prevzeti več odgovornosti kot varnostni akter. Von der Leyen je na to odgovorila: »Ja, znotraj okvira naših zaveznikov.« (Pfister in Gordon, 2014). Podobno kot Steinmeier, je bila ministrica zelo skeptična do odločitve glede posredovanja v Libiji, kar nakazuje več voljnosti do vpletenosti v vojaška posredovanja, kot so je imeli njeni predhodniki (Pfister in Gordon, 2014).

Glavno sporočilo varnostne konference v Münchnu 2013, da mora Nemčija prevzeti več odgovornosti v mednarodni skupnosti, je ukrajinsko-ruska kriza kmalu postavila na preizkus. Od februarja 2014, ko je Rusija nasilno izvedla aneksijo ukrajinske pokrajine Krim, se je v Evropi vzpostavilo ponovno stanje hladne vojne in zatreslo evropsko varnost do temeljev. Nepredvidljiva agresija ruskega predsednika, Vladimirja Putina, pomeni, da je vojaška konfrontacija med Rusijo in zahodom ponovno možna. Nemčija s svojo vodilno vlogo v Evropi, ter Merklovi osebni odnosi s Putinom, so bili postavljeni v sredino pozornosti (Jackson 2014, 88).

Prvotna reakcija Nemčije na dogajanje je bila takojšnja zavrnitev vojaškega posredovanja kakršne koli oblike. Merkel in Steinmeier sta se odločila za pot visoke diplomacije, ki naj bi pripeljala do razrešitve krize. Na srečanju na vrhu zunanjih ministrov je Steinmeier odločno zavrnil diskusijo o vojaškem posredovanju v Ukrajini in nasprotoval generalnemu sekretarju NATO, ki je izrazil, da v bodoče ukrajinsko članstvo v zavezništvu ne bo možno (Hoffmann, 2014). Nemško zadržano stališče je ponovno dajalo vtis, da jim bo Nemčija tudi v bodoče nasprotovala, ko bo šlo za avtorizacijo vojaškega posredovanja (Hawley in Lindsey, 2014).

Nemški diplomatski naporji so imeli zelo omejen učinek na izboljšanje odnosov med Rusijo in Ukrajino, saj se spopadi vojaških čet nadaljujejo. Zato ostaja vprašanje, kako si Nemčija razlaga, kaj v praksi pomeni prevzeti vodilno vlogo in več odgovornost v mednarodni skupnosti. Na to vprašanje je odgovorila obrambna ministrica Von der Leyen v intervjuju na varnostni Konferenci v Münchnu leta 2015. Pravi, da je Nemčija pripravljena voditi, a to ne pomeni, da bo napotila vojaške čete na območje Krime. *Voditi zanjo* pomeni, da bo Nemčija določala tudi smer. Nemčija je pripravljena deliti svoje zmogljivosti s partnerji in v sodelovanju zagotavljati varnost, kar ne izključuje vojaških misij. Na primeru krize v Ukrajini je to pomenilo, da Nemčija aktivno sodeluje v okviru zveze NATO, Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) in EU. V okviru zveze NATO je poskrbela za varovanje vzhodnih partneric, tako da je zvezna vojska na čelu čet, ki so prisotne v teh državah, znotraj EU poskrbela, da države članice zedinjene in v odnosu do Rusije govorijo z enim glasom in ne nazadnje je Nemčija okrepila vlogo OVSE, kar je vodilo k lansiranju misije v Ukrajini, ki prinaša več transparentnosti v konfliktu. Prav tako pa je poudarila, da pri dobavi orožja vidi mejo nemškega vodstva v tem konfliktu (Jungholt 2015).

Že med leti 2005–2009 so veliko koalicijo razdvojili različni pogledi o ustreznem pristopu do Rusije. Še posebej pa sta bila takrat tedanja kanclerka Angela Merkel (CDU) in tedanji

zunanji minister Frank-Walter Steinmeier (SPD) različnega mnenja o tem, kakšno politiko bi bilo treba uporabiti. Kanclerka Merkel je zagovarjala bolj kritičen pristop, temelječ na človekovih pravicah, medtem ko je Steinmeier bil pristaš nadaljevanja Schröderjeve politike, ki je temeljila na ohranjanju strateškega partnerstva z Rusijo. Tudi danes se v novi veliki koaliciji vloga kakor tudi pristop do Rusije nista veliko spremenila. Čeprav je kanclerka Merkel odnose z Rusijo nekoliko zanemarila, se zaveda pomembnosti ohranjanja ozkih odnosov z Moskvo. Ne le da je Nemčija odvisna od ruskih energijskih virov, izpostaviti je treba predvsem, da je dober bilateralni odnos med njima tudi nujen za stabilnost v vzhodni Evropi. Še po tem ko so se februarja 2014 ruske vojaške enote premaknile na območje Krima, je kanclerka Merkel ohranjala komunikacijo med Berlinom in Moskvo. Nemška strategija je bila zmanjšati napetosti in ponuditi nevojaško rešitev (Miskimmon in Molthof 2015, 72).

Takšna praksa dokazuje, da se Nemčija poslužuje predvsem strategije mehke moči in le v redkih primerih uporabi strategijo trde moči. Vojaških sredstev se poslužuje le pod pogojem, da gre za posredovanje v multilateralnem okviru. Nemška varnostno-obrambna politika temelji na načelu neagresivnosti, ohranjanja partnerskih odnosov, vplivanja prek nevojaških sredstev, uveljavljanja načela ohranjanja miru in kolektivne varnosti v multilateralnem okvirju.

9 ANALIZA STALIŠČ POSLANCEV BUNDESTAGA O VLOGI NEMČIJE V SVOP

Cilj magistrskega dela je obrazložiti nemško vlogo pri razvoju SVOP EU. Del raziskovanja je tudi odgovoriti na vprašanja, povezana z zunanjepolitično strategijo in vizijo poslancev o prihodnosti SVOP EU. Pri utemeljevanju nam bo v pomoč analiza anketnega vprašalnika, ki smo ga razdelili med poslance *Bundestaga*, glavnega foruma za oblikovanje zunanjepolitične identitete.

9.1 NEMŠKI BUNDESTAG KOT FORUM ZA OBLIKOVANJE ZUNANJEPOLITIČNE IDENTITETE

Zunanjepolitične identitete se oblikujejo znotraj institucij, ki so v središču posredovanja interesov in v katerih je prisotna visoka stopnja informiranosti o temah, o katerih se odloča. V Nemčiji so to predvsem politične stranke v parlamentu. *Bundestag* je institucija, ki v Nemčiji razpolaga z visoko stopnjo zaupanja s strani nemške javnosti, zato njegove naloge obsegajo izvolitev in nadzor vlade, oblikovanje zakonodaje, artikulacijo interesov in komunikacijske

naloge. Politične stranke, zastopane v *Bundestagu*, so na eni strani zastopniki interesov prebivalstva in na drugi strani najpomembnejši forum za legitimacijo vladnih politik. Zato lahko prek analize anketnega vprašalnika ugotovimo stično točko med družbenimi pričakovanji in političnimi cilji vlade, kar je predvsem pomembno za definiranje političnih identitet. Stopnja konsenza med političnimi strankami pa odseva tudi stabilnost identitete. Seveda ne moremo predvidevati, da vseh 631 poslancev, zastopanih v *Bundestagu*, poseduje veliko mero znanja in razumevanja o SVOP EU. Zato smo za namene anketnega vprašalnika v raziskovalni vzorec vključili le poslance, ki po funkciji ali članstvu v relevantnem odboru poznavaajo obravnavano tematiko.

9.2 PREDSTAVITEV REZULTATOV

Leta 2014 sem ena izmed treh Slovencev imela priložnost opravljati petmesečno prakso v sklopu Mednarodne parlamentarne štipendije nemškega parlamenta. Prakso sem opravljala v poslanski pisarni dr. Jensa Zimmermanna, člana odbora za finance in odbora za digitalno agendo. Pod njegovim okriljem in podporo celotne ekipe smo izvedli anketo, pri čemer sem anketni vprašalnik v pisni obliki poslala članom relevantnih odborov. Med njimi so bili člani odbora za zunanje zadeve, odbora za zadeve EU in odbora za obrambo. V raziskavi so sodelovali poslanci vseh političnih strank, zastopanih v *Bundestagu*: Krščansko demokratska unija (CDU) in njena hčerinska stranka Krščansko socialna unija (CSU), Socialno demokratska stranka (SPD), Stanka levice (*Die Linke*) in Zeleni/Združenje 90 (*Die Grünen/Bündnis 90*). Anketni vprašalnik smo razdelili med 103 poslance, ki so stalni člani naslednjih odborov: Odbor za zadeve EU, ki ima 34 stalnih članov, odbor za zunanje zadeve, ki ima 37 stalnih članov in obrambni odbor, ki ima 32 stalnih članov.

Na anketni vprašalnik se je odzvalo 58 poslancev, kar predstavlja 56,3 odstotka vseh anketirancev. Želela bi omeniti, da odgovarjanje poslancev na anketne vprašalnike ni običajna praksa. Kvečjemu nasprotno. Odzivnost poslancev je bila nad pričakovanjem, kljub temu pa je reprezentativnost rezultatov omenjena na skupino poslancev, ki se ukvarjajo s specifikko tematike magistrskega dela. Na podlagi skromne odzivnosti, predvsem s strani opozicijskih strank – *Die Linke* in *Die Grünen/Bündnis 90*, smatramo pridobljene rezultate z večjo skeptičnostjo.

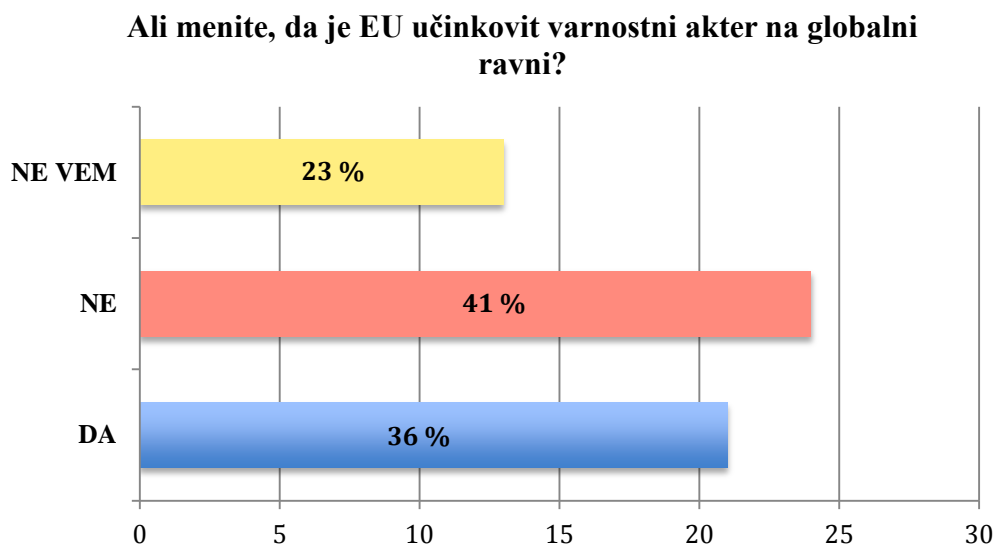
V nadaljevanju bomo za vsako vprašanje posebej predstavili pomembnejše rezultate ter njihovo interpretacijo. Predpostavljamo, da nam bodo rezultati anketnega vprašanja pomagali preučiti nemško varnostno-obrambno strategijo in kako ta vpliva na razvoj SVOP. Vprašanja

anketnega vprašalnika so bila zastavljena tako, da nam bodo pri interpretaciji pomagala identificirati elemente nemške varnostno-obrambne identitete.

Anketni vprašalnik sestavlja 16 vprašanj, ki obravnavajo različne tematike, s katerimi smo želeli pridobiti naslednja stališča: stališča do SVOP in EU kot varnostnega akterja, stališča do vloge, ki jo Nemčija zavzema v EU ter na globalni ravni na področju varnosti in obrambe, stališča do nemškega varnostnega koncepta in vojaškega posredovanja glede na neposredne varnostne grožnje, kot je Ukrajinsko-ruska kriza, ter stališča do reforme/revizije SVOP EU, morebitnih ovir in potrebnih ukrepov za učinkovitejše delovanje SVOP EU.

Najprej smo želeli pridobiti splošno mnenje poslancev, kako ocenjujejo aktivnosti EU na področju varnosti in obrambe. EU poseduje širok spekter političnih instrumentov, ki jih pogosto ne uporabi učinkovito. Poslance smo vprašali, ali ocenjujejo, da je EU učinkovit varnostni akter na globalni ravni. Slika 9.2.1 prikazuje rezultate, ki so pokazali, da se večina anketiranih (41 odstotkov) ne strinja, da je EU učinkovit varnostni akter. Odgovor *ne* je izbralo 24 poslancev, odgovor *da* pa 21 poslancev, kar predstavlja 36 odstotkov anketiranih. Neodločenih je bilo 13 poslancev, kar predstavlja 23 odstotkov vseh anketiranih.

Slika 9.1: EU kot varnostni akter

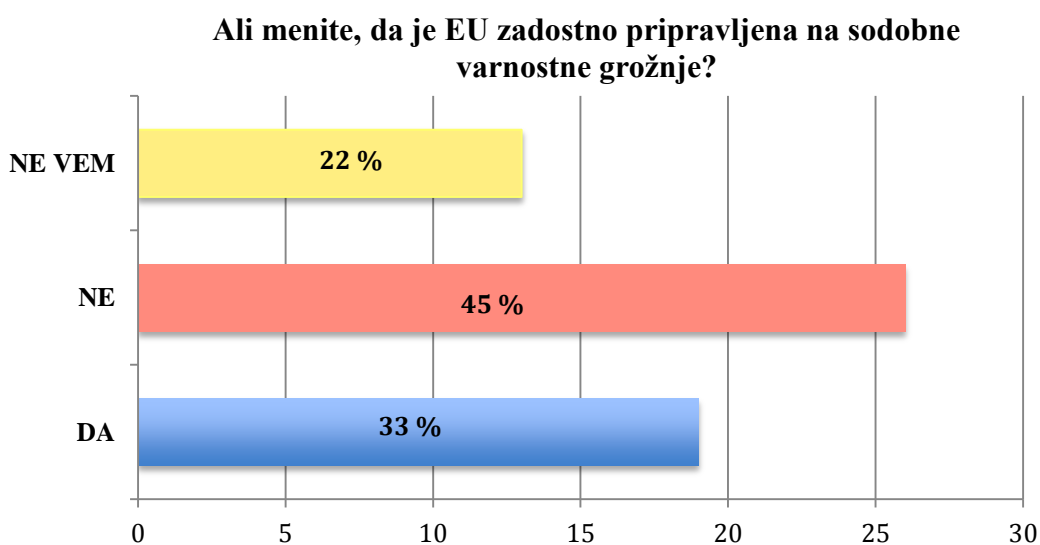

Če pogledamo institucionalni razvoj SVOP EU, število izpeljanih misij in razvoj debate o skupni zunanjevarnostni strategiji EU, lahko povzamemo, da je EU v preteklosti naredila velik korak naprej, a se je hkrati morala spopasti z velikimi izzivi. Še dandanes največji izzivi SVOP izhajajo iz institucionalnih struktur, procesa odločanja in raznolikih nacionalnih

interesov. Ob tem ne smemo zanemariti dejavnikov, kot so pomanjkanje vojaških kapacitet, zmogljivosti ter nezadostne integracije nacionalnih vojaških industrij v skupni evropski trg. Tudi zunanji dejavniki so pomembno vplivali na razvoj SVOP. V zadnjih letih je v mednarodni skupnosti prišlo do povečanega števila konfliktov, ki so zaznamovali neposredno soseščino EU.

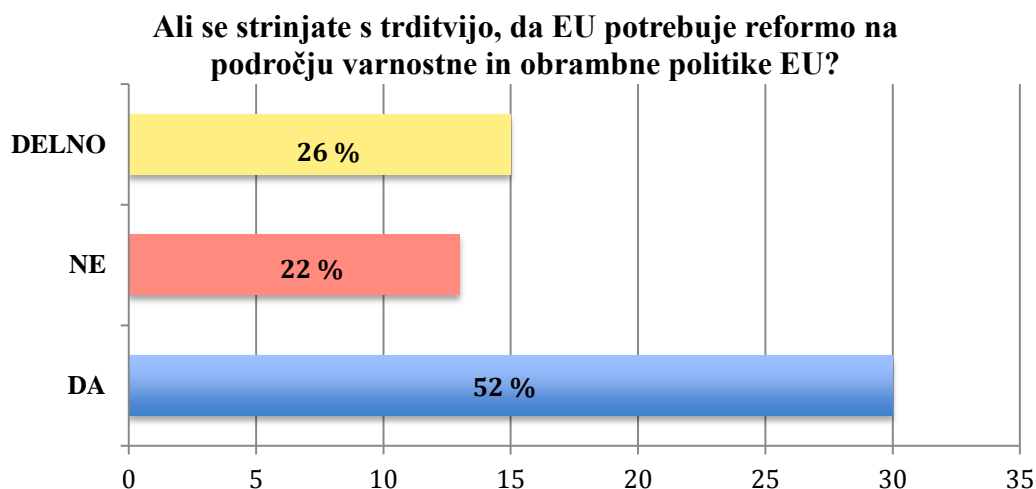
Posledično nas je zanimalo, ali so poslanci mnenja, da je EU zadostno pripravljena na sodobne varnostne grožnje. Rezultati, ki so razvidni iz slike 9.2.2, so pokazali, da je kar 45 odstotkov anketiranih mnenja, da EU ni zadostno pripravljena, da bi se lahko učinkovito spopadla z varnostnimi grožnjami in samostojno skrbela za varnost svojih prebivalcev. Odgovor NE je izbralo 26 poslancev, odgovor DA je izbralo 19 poslancev, kar predstavlja 33 odstotkov vseh anketiranih. Neodločenih je bilo 13 poslancev, kar predstavlja 22 odstotkov anketiranih.

Slika 9.2: Pripravljenost EU na sodobne varnostne grožnje

V nadaljevanju smo želeli ugotoviti, v kolikšni meri nemški poslanci podpirajo reformo na področju varnostne in obrambne politike EU. Kar 52 odstotkov podpira reformo SVOP. Iz slike 9.2.3 lahko razberemo, da se o nujnosti revizije SVOP strinja 30 poslancev, medtem ko revizijo za nepotrebno smatra 13 poslancev, kar predstavlja 22 odstotkov anketiranih. Neodločenih je bilo 15 poslancev, kar predstavlja 26 odstotkov anketiranih.

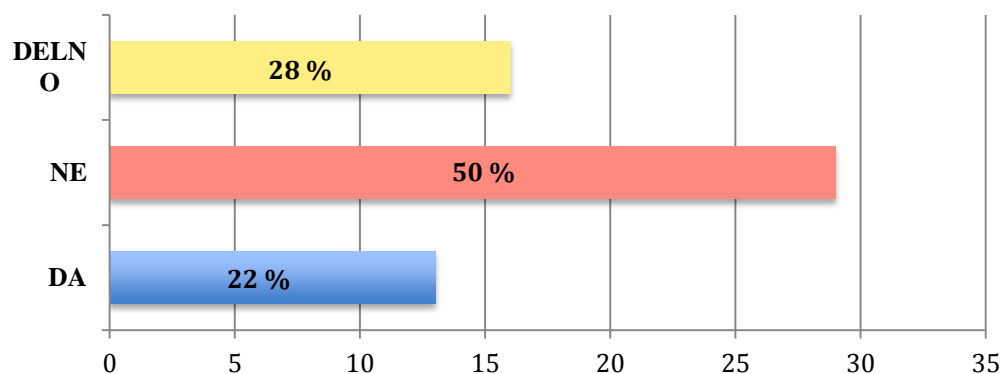
Slika 9.3: Reforma SVOP

Potrebo po reformi SVOP so spodbudili predvsem zunanji varnostni dejavniki. Predvsem nemogoče je postalo, da bi posamezne države članice, ne glede na njihovo gospodarsko moč, samostojno kljubovale sodobnim varnostnim grožnjam. Oblike sodelovanja na varnostnem obrambnem področju presegajo tradicionalne oblike, kot je zveza NATO, temveč se države povezujejo v precej manjše formacije, v katerih iščejo partnerje z enakimi varnostnopolitičnimi strategijami in cilji. Tudi sodelovanje med zvezo NATO in EU je kompleksno in ne vedno učinkovito. Med izzive sodelovanja spada pomanjkanje skupnih strateških ciljev in podvajanje pristojnosti, instrumentov ter misij. Za zvezo NATO je značilno, da se v prvi vrsti poslužuje vojaških sredstev, medtem ko EU še ni razvila skupnih vojaških enot. Omenjene problematike se zelo dobro zavedajo tudi anketiranci. 50 odstotkov anketiranih je mnenja, da varnostno-obrambno sodelovanje v okviru zveze NATO ne zadostuje pri zagotavljanju varnosti območja EU. Iz slike 9.2.4 lahko razberemo, da 50 odstotkov (29 poslancev) anketiranih ne izključuje, da bo v prihodnosti potreben razvoj skupne evropske vojske v okviru SVOP. Nasprotnega mnenja je 13 poslancev, kar predstavlja 22 odstotkov, medtem ko je neodločenih 16 poslancev, kar predstavlja 28 odstotkov anketiranih. Sklepamo lahko, da Nemčija ni prepričana, da je zveza NATO učinkovit varnostni instrument za reševanje vseh varnostnih groženj. Še posebej glede odnosov z Rusijo je glavni nemški argument, da lahko zagotovimo varnost v Evropi samo s sodelovanjem z Rusijo in ne z delovanjem proti njej. Glede na trenutno krizo v Ukrajini je ta argument na preizkusu. Konsenz znotraj političnega spektra v Berlinu pomeni, da je Moskva zahteven partner, vendar ni grožnja.

Slika 9.4: Skupna evropska vojska v okviru SVOP

Varnostnopolitično sodelovanje v okviru zveze NATO zadostuje zagotavljanju varnosti v Evropi. Ali se strinjate s trditvijo, da v prihodnosti ni potreben razvoj skupne evropske vojske v okviru SVOP?

Ni presenetljivo, da je večina poslancev *Bundestaga* naklonjena reformi SVOP in nadaljnjemu poglobljanju vojaškega sodelovanja v okviru SVOP. Kljub temu se anketirani zavedejo ovir, ki zavirajo izvedbo reforme. Anketirane smo prosili, da prioritarno (od 1 – najvišja prioritarna stopnja do 6 – najnižja prioritarna stopnja) uvrstijo naslednje dejavnike: pomanjkanje volje držav članic, pomanjkanje skupnih ciljev in varnostne strategije, medvladni značaj odločevalskega procesa, konkurenčnost vojaških industrij držav članic in pomanjkanje finančnih sredstev. Anketirani so bili mnenja, da je največja težava prav (ne)volja držav članic in hkrati tudi pomanjkanje skupnih ciljev in varnostne strategije. Sledi tudi medvladni značaj odločevalskega procesa. Nekoliko manjši pomen pa pripisujejo konkurenčnosti vojaških industrij posameznih držav članic in nazadnje problematiki pomanjkanja finančnih sredstev (Slika 9.2.5).

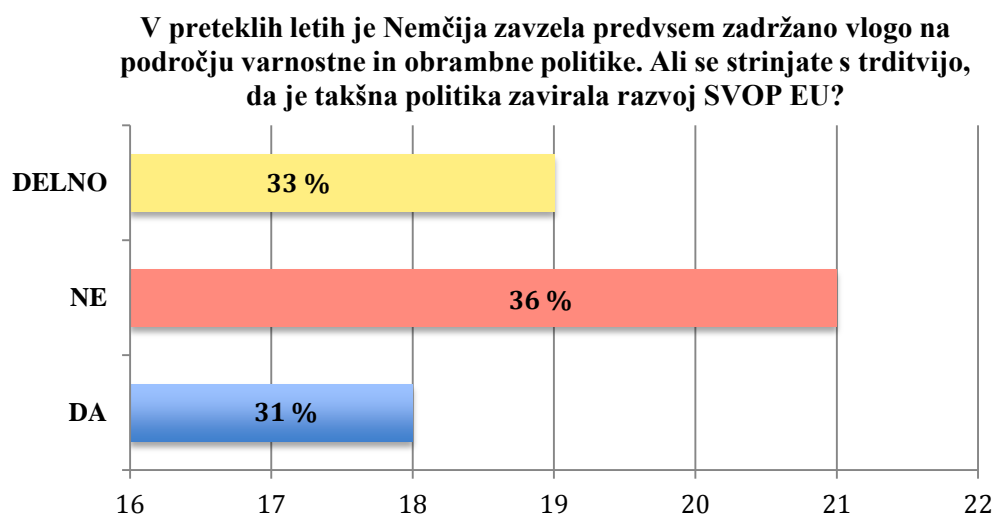
Slika 9.5: Dejavniki, ki omejujejo razvoj SVOP

Možni odgovori	Pomanjkanje volje držav članic	Pomanjkanje skupnih ciljev in varnostne strategije	Medvladni značaj odločevalskega procesa	Konkurenčnost vojaških industrij posameznih držav članic	Pomanjkanje finančnih sredstev
Prioritetna stopnja					
1	16	13	12	0	7
2	11	15	10	14	8
3	13	10	10	13	10
4	10	10	11	17	10
5	8	10	8	14	16
6	0	0	7	0	0
Skupno število anketiranih	58	58	58	58	58

Mnenja poslancev se razlikujejo pri vprašanju o vlogi Nemčije, ki jo zavzema v EU na področju varnosti in obrambe. Kot je razvidno iz slike 9.2.6, je večina poslancev (36 odstotkov, kar predstavlja mnenje 29 poslancev) mnenja, da zadržana vloga Nemčije v preteklosti ni zavirala razvoja SVOP. Sklepamo lahko, da takšno mnenje izhaja iz prepričanja, da je evropska integracija in nadaljnjo poglobljanje projekta EU samo po sebi doprineslo k varnosti v Evropi. Sklepamo lahko, da krepitev in širitev EU smatrajo kot preventivno sredstvo za zagotavljanje varnosti v EU.

S trditvijo se je strinjalo le 18 poslancev, kar predstavlja 31 odstotkov vseh anketiranih, medtem ko je delno vlogo pri nerazvoju EU Nemčiji pripisalo 16 poslancev, kar predstavlja 33 odstotkov anketiranih. Iz grafa je tudi razvidno, da so mnenja relativno enakomerno razdeljena, kar nakazuje na to, da imajo poslanci zelo različno perspektivo o tem, kako nemška stališča in udejstvovanje na varnostno-obrambnem področju vplivajo na politike EU.

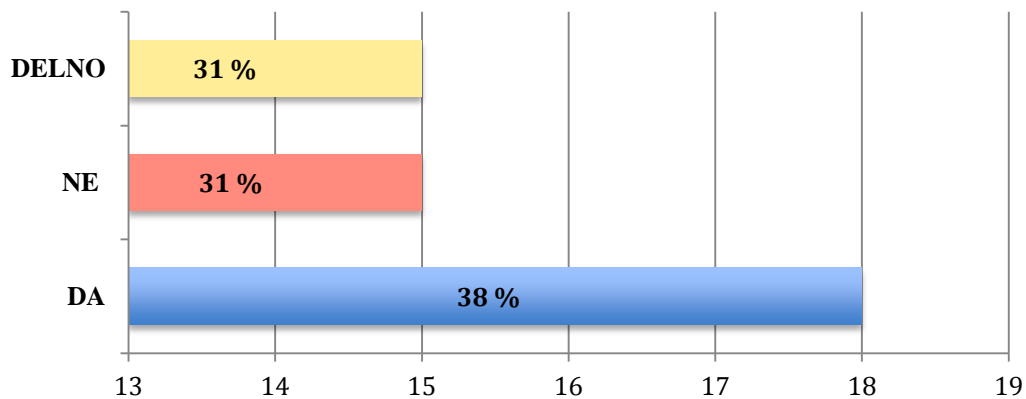
Slika 9.6: Zadržanost Nemčije kot ovira pri razvoju SVOP

Kljub raznolikemu mnenju glede nemške vloge pri razvoju SVOP smo poslance povprašali tudi o odgovornosti Nemčije na varnostno-obrambnem področju, ki jo ima na podlagi svoje ekonomske moči. Iz slike 9.2.7 lahko razberemo tudi, da se je večina poslancev (38 odstotkov, kar predstavlja mnenje 28 poslancev) strinjala s trditvijo, da mora Nemčija zaradi svojega ekonomskega položaja v EU in svetu prevzeti tudi več odgovornosti tudi na področju varnosti in obrambe. Preostala mnenja, 62 odstotkov anketiranih, so enakomerno razdeljena med tiste, ki se ne strinjajo s trditvijo, in tiste, ki so glede nemške odgovornosti na tem področju neopredeljeni oziroma le delno pritrjujejo trditvi.

Slika 9.7: Odgovornost Nemčije v mednarodni skupnosti

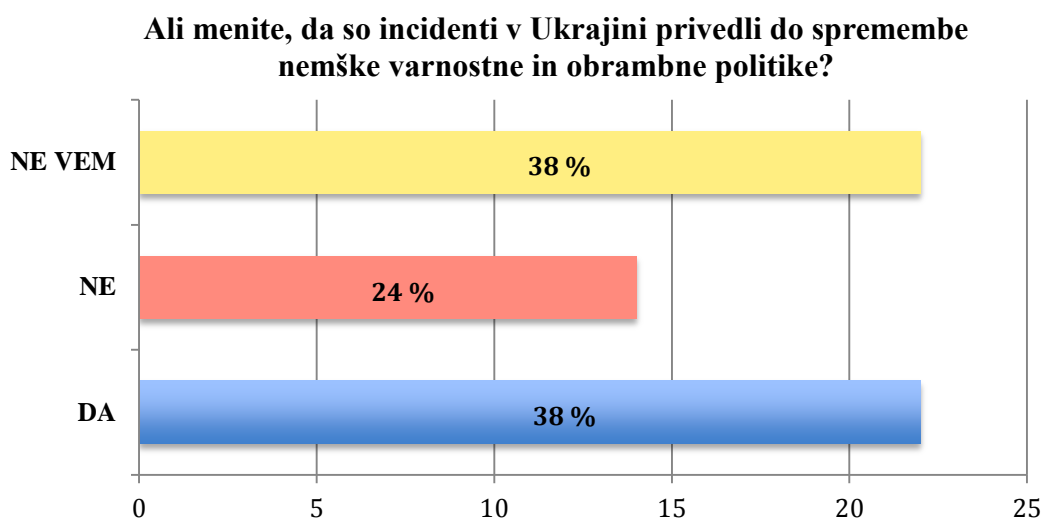
Ekonomska moč prinaša tudi več odgovornosti v mednarodni skupnosti. Ali se strinjate, da bi morala Nemčija posledično prevzeti več odgovornosti pri zagotavljanju varnosti in obrambe v EU?

V konfliktu med Ukrajino in Rusijo je Nemčija na podlogi svojih ekonomskih vezi z Rusijo prevzela vlogo moderatorke in tako z diplomatskim pristopom aktivno prispevala k reševanju napetosti, da bi preprečila nadaljnjo zaostritev konflikta, v primeru katerega bi lahko zahtevala vojaško vpletenost zveze NATO. Ponovno se je pokazalo, da Nemčija odklanja uporabo vojaških sredstev in bo svoje politične interese uveljavljala prek diplomatskih in ekonomskih instrumentov. Kljub temu je kriza na Krimu privedla do tega, da je Nemčija aktivno sodelovala v reševanju konflikta ter prevzela večjo odgovornost pri ohranjanju varnosti in miru v EU. Neodločnost in zadržanost nemške varnostno-obrambne politike se zrcali tudi v anketnem vprašanju, s katerim smo želeli ugotoviti, ali so nedavni incidenti v Ukrajini zamajali stara stališča do tedaj zadržane nemške varnostne politike in tako privedli do sprememb v dojemanju vloge, ki jo ima Nemčija na varnostno-obrambnem področju.

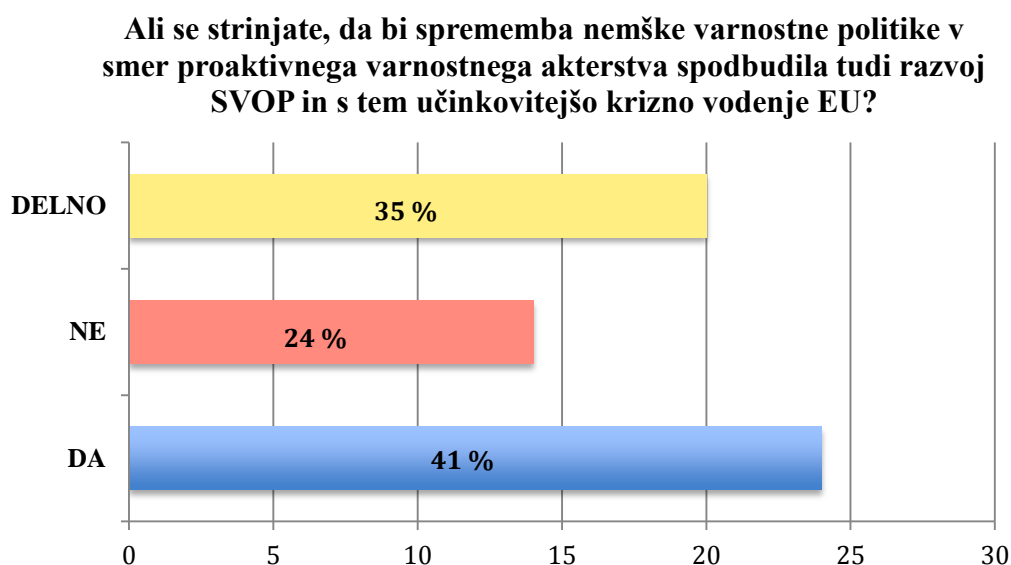
Iz slike 9.2.8 je razvidno, da so mnenja enakomerno razdeljena med tiste, ki se strinjajo s predpostavljenim (38 odstotkov anketiranih, kar predstavlja mnenja 22 poslancev) in med tistimi, ki so dvomili, da obstaja korelacijska povezava med dogajanjem na Krimu in spremembami temeljev nemške varnostno-obrambne politike (38 odstotkov anketiranih, kar predstavlja mnenja 22 poslancev). 24 odstotkov anketiranih (14 poslancev), je mnenja, da ukrajinsko-ruska kriza ni privedla do sprememb.

Slika 9.8: Vpliv ukrajinsko-ruske krize na nemško varnostno in obrambno politiko

V nadaljevanju nas je zanimalo, ali so poslanci mnenja, da bi lahko sprememba nemške varnostne politike v smer proaktivnega akterstva spodbudila tudi razvoj SVOP in s tem učinkovitejšo krizno vodenje na ravni EU. Slika 9.2.9 prikazuje rezultate anketnega vprašanja. 24 poslancev, kar predstavlja 41 odstotkov vseh anketiranih, se strinja s trditvijo, da bi večje zavzemanje Nemčije na varnostno-obrambnem področju dalo tudi nov zagon razvoju SVOP in posledično poglobljanju sodelovanja na ravni EU. S tem se ne strinja 14 poslancev, kar predstavlja 24 odstotkov anketiranih. Le delno pa temu pritruje 20 poslancev, kar predstavlja 35 odstotkov anketiranih.

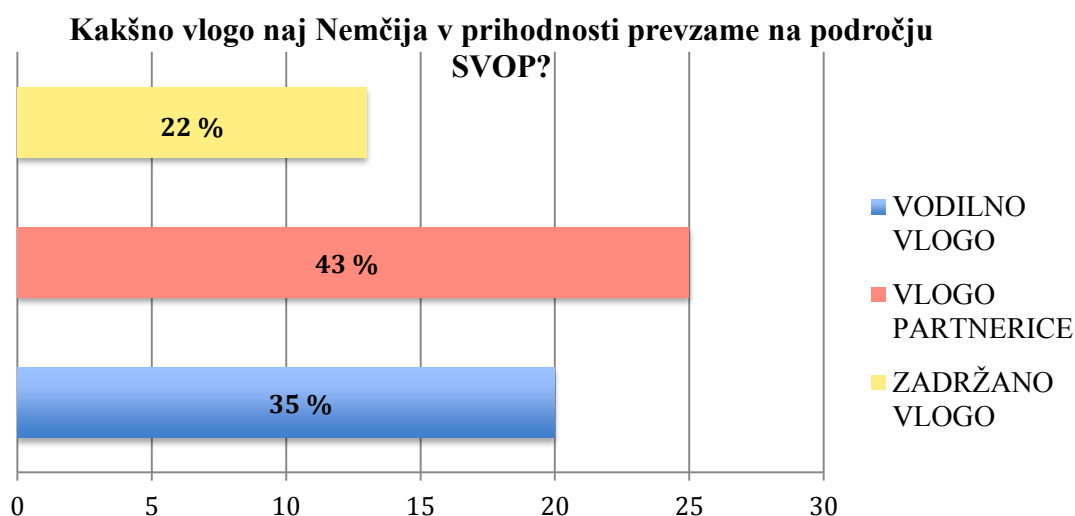
Slika 9.9: Proaktivnost Nemčije in nadaljnji razvoj SVOP

Do katere mere je Nemčija pripravljena prevzeti več odgovornosti na varnostno-obrambnem področju nam ponuja odgovor na vprašanje, kakšno vlogo naj bi Nemčija prevzela v prihodnosti. Iz slike 9.2.10 je razvidno, da je večina poslancev (43 odstotkov vseh anketiranih oz. 25 poslancev) mnenja, da naj Nemčija prevzeme vlogo partnerice, kar nakazuje na zadržano nemško strategijo do vojaškega aktivnejšega sodelovanja na področju SVOP. Kljub temu je velik delež, kar 35 odstotkov anketiran (20 poslancev), vseh anketiranih mnenja, da bi Nemčija morala v prihodnosti prevzeti vodilno vlogo na področju SVOP. Le 22 odstotkov (13 poslancev) je mnenja, da mora Nemčija nadaljevati s strategijo zadržanega partnerja na področju varnosti in obrambe. Nemčija bo tudi v prihodnosti skeptična do vojaških posredovanj kot sredstva za zagotavljanje varnosti. Kjub temu je solidarnost do svojih partnerjev ključna komponenta nemške varnostno-obrambne identitete.

Nemški varnostni koncept predvideva povezovanje civilnih in vojaških sredstev tudi v okviru SVOP, pri čemer v veliki meri prednostno uporablja civilna sredstva v povezavi z razvojnimi sredstvi.

Slika 9.10: Vloga Nemčije na področju SVOP v prihodnosti

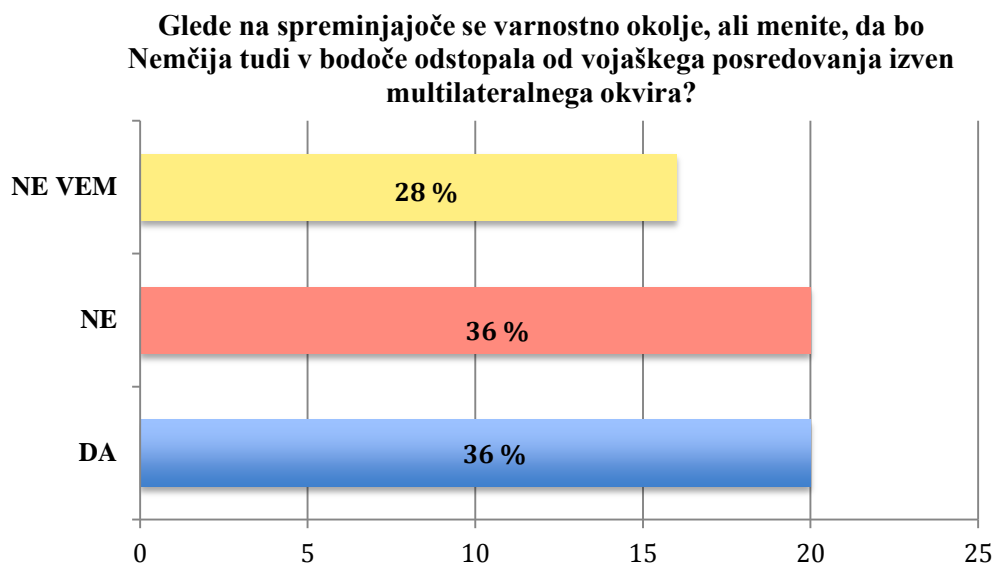

Torej gre bolj za preventivno ukrepanje oz. omejevanje in preprečevanje zaostrovanja konfliktov, kot pa za sodelovanje v posredovanjih vojaškega značaja. Cilj takšnega pristopa je ohraniti stabilno liberalno okolje, v katerem bo lahko Nemčija obdržala svoj trenutni položaj najmočnejše evropske izvozne sile v mednarodni skupnosti.

Takšen strateški pristop je zaznamoval nemško varnostno politiko vse od druge svetovne vojne. Nemčija je v primerih vojaškega posredovanja odstopala od razmeščanja sil ali v celoti

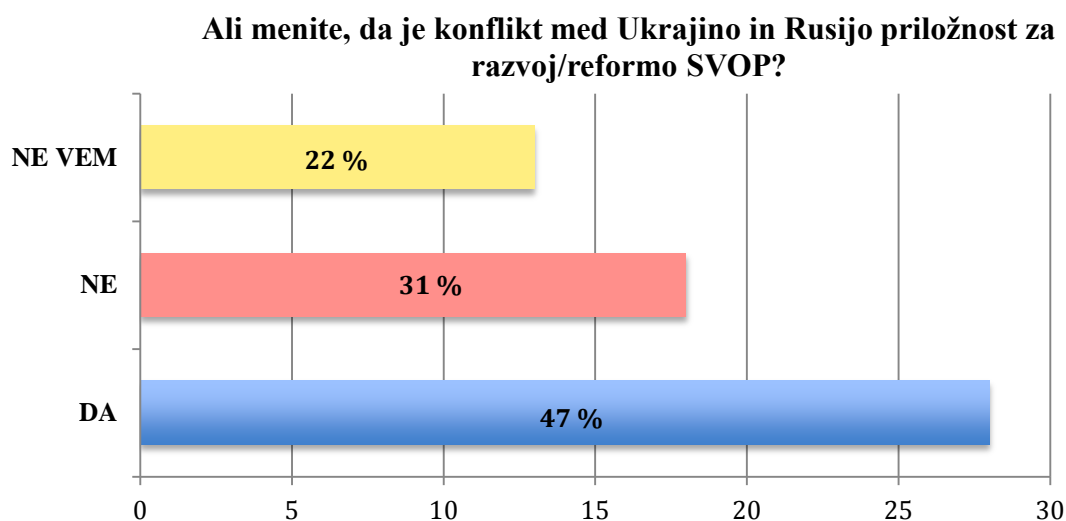
nasprotovala misiji. Zato ne preseneča, da se mnenja poslancev zelo razlikujejo pri vprašanju, ali naj Nemčija tudi v prihodnosti odstopa od vojaškega posredovanja izven multilateralnega okvirja. Enako število poslancev podpira kot tudi nasprotuje vojaškemu posredovanju izven multilateralnega okvirja. Sklepamo lahko, da neodločenost poslancev nakazuje še zmeraj določeno preferenčno mero do skupnostnega pristopa v primerih vojaških posredovanj, ki mora temeljiti na mandatu nemškega *Bundestaga*, ki je v skladu z mednarodnim pravom in nemško ustavo. Iz slike 9.2.11 je razvidno, kako enako so mnenja razdeljena med tistimi, ki so odgovorili z *da* (36 odstotkov vseh anketiranih, kar predstavlja mnenje 20 poslancev), in tistimi, ki so izbrali odgovor *ne*. Neodločenih je bilo 28 odstotkov anketiranih oz. 18 poslancev.

Slika 9.11: Nemško stališče do vojaškega posredovanja izven multilateralnega okvirja

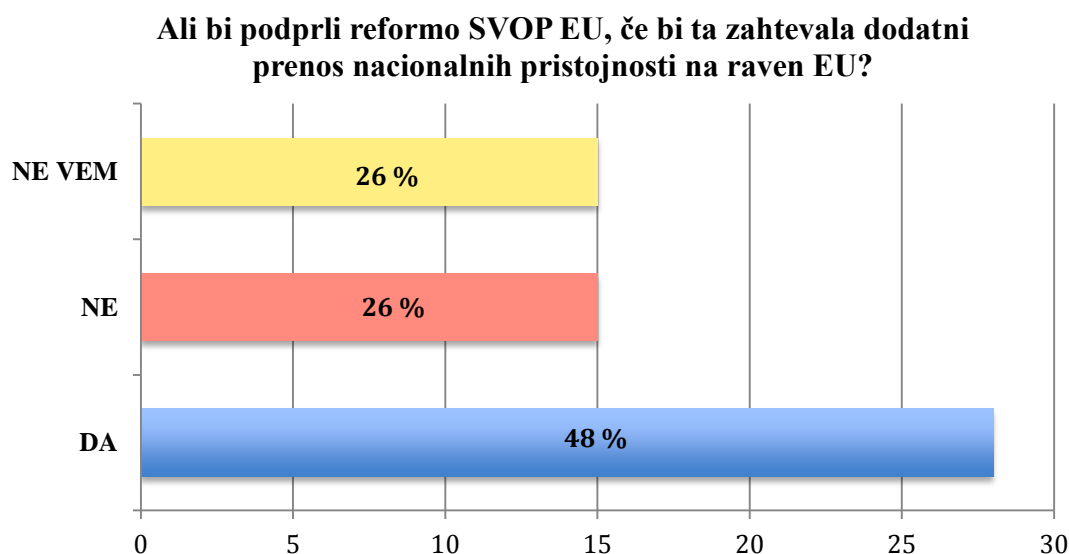
V naslednjem koraku smo poslancem postavili konkreten primer varnostne grožnje. Zanimalo nas je, kako poslanci ocenjujejo, v kolikšni meri je ukrajinsko-ruska kriza vplivala na dogajanje na področju SVOP. Vprašali smo jih, ali menijo, da je konflikt med Ukrajino in Rusijo priložnost za razvoj/reformo SVOP. Slika 9.2.12 prikazuje, da je večina anketiranih (47 odstotkov, kar predstavlja mnenja 28 poslancev) mnenja, da je ukrajinsko-ruska kriza pospeševalnik poglobljanja sodelovanja v okviru SVOP, iskanja skupnih ciljev, strategije in deljenja odgovornosti pri zagovarjanju varnosti v Evropi. 31 odstotkov anketiranih (18 poslancev) ne deli tega mnenja, medtem ko je 22 odstotkov anketiranih (13 poslancev) neopredeljenih.

Slika 9.12: Konflikt med Rusijo in Ukrajino kot priložnost za razvoj SVOP

V literaturi lahko pogosto zasledimo, da je eden temeljnih težav SVOP medvladni značaj odločanja. Na eni strani so zagovorniki, ki ključno rešitev vidijo v oblikovanju supranacionalne institucije, ki bi imela pristojnosti za odločanje v varnostno-obrambni zadevah, medtem ko nasprotniki vztrajajo pri tem, da morajo varnostno-obrambna vprašanja ostati izključno v nacionalni pristojnosti. Zanimalo nas je, ali bi poslanci podpirali reformo SVOP, če bi ta predvidevala prenos nacionalnih pristojnosti na raven EU. Presenetljivo je anketa pokazala (slika 9.2.13), da bi kar 48 odstotkov anketiranih (28 poslancev) podpiralo prenos pristojnosti na raven EU tudi na področju varnosti in obrambe, ki v tem vidi tudi nekatere prednosti za učinkovitejšo delovanje na omenjenem področju.

Slika 9.13: Reforma SVOP in prenos nacionalnih pristojnosti

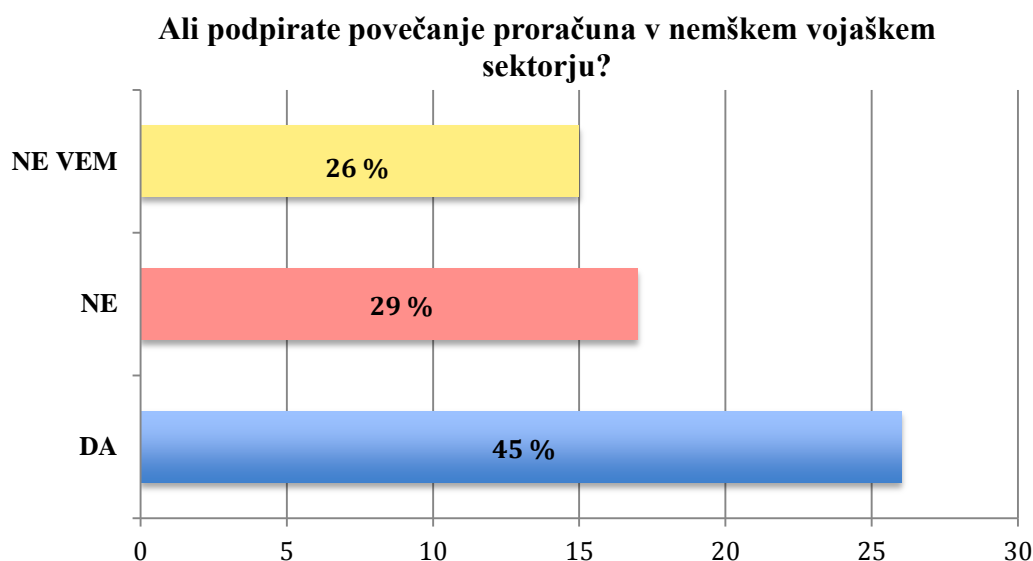

Prenosu pristojnosti nasprotuje 26 odstotkov anketiranih, kar predstavlja 15 poslancev. Neodločenih je bilo prav tako 26 odstotkov anketiranih. Na podlagi tega lahko sklepamo, da nemški poslanci pripisujejo velik pomen razvoju SVOP ter nadaljnjemu poglobljanju integracije na področju varnosti in obrambe (Glej sliko 9.2.16).

Sodelovanje v vseh oblikah, od multilateralnih institucij do supranacionalne integracije, bo tudi v prihodnosti ključna komponenta varnostno-obrambne politike Nemčije. Pri tem ne gre le za maksimiranje sredstev ali zagotavljanje legitimnosti, temveč je to edini učinkovit format za reševanje težav, upravljanje tveganj in groženj. V mladi preteklosti obstaja veliko primerov (Libija, Mali, Sirija), ki izpostavljajo medsebojno soodvisnost v odnosu do zagotavljanja varnosti, kot tudi vplivanja na oblikovanje svetovnega reda in položaja EU. Zato mora biti tudi v Nemškem interesu, da izboljša svojo vojaško zmogljivost in postane učinkovit in zanesljiv partner na varnostno-obrambnem področju.

V minulih letih smo lahko zaznali znatno zmanjšanje proračuna in investicij v nemškem vojaškem sektorju, kar je sprožilo kritike in skeptičnost pri zaveznikih. Anketirane smo vprašali, ali podpirajo povečanje nemškega obrambnega proračuna. Večina anketiranih (45 odstotkov, kar predstavlja mnenje 26 poslancev) je naklonjena povečanju nemškega proračuna v vojaškem sektorju, medtem ko 29 odstotkov anketiranih (17 poslancev) nasprotuje povečanju proračuna v obrambnem in vojaškem sektorju. Neodločenih je bilo 26 odstotkov anketiranih, kar predstavlja mnenje 15 poslancev (Slika 9.2.14).

Slika 9.14: Povečanje nemškega obrambnega proračuna

Čeprav Nemčija ni zmeraj nastopila kot aktivna članica EU v vojaških misijah, ima veliko vojaško industrijo ter v skupnih misijah prevzema vlogo dobavitelja orožja in druge vojaške opreme. Na podlagi ugotovitev lahko sklepamo, da povečanje obrambnega proračuna ni kazalec za aktivnejšo vlogo Nemčije v prihodnjih vojaških misijah znotraj multilateralnega okvira.

V nadaljevanju nas je zanimalo, kateri so tisti ukrepi, ki bi bili po mnenju poslancev najpomembnejši za učinkovitejšo varnostno in obrambno politiko Nemčije. Kot prikazuje slika 9.2.15, so anketirani prioriteto (od 1 – najvišja prioriteta stopnja do 6 – najnižja prioriteta stopnja) uvrstili naslednje ukrepe. Med najpomembnejše so uvrstili definiranje varnostne strategije za učinkovitejšo strateško zmogljivost in preventivno krizno vodenje, sledi mu ukrep ponovnega definiranja interesov in stališč do multilateralnega sodelovanja. Na sredino prioritete lestvice se je uvrstil ukrep fleksibilizacije odločevalskega procesa, med manj prioritete ukrepe pa se je uvrstilo povečanje vojaškega proračuna, ki mu na zadnjem mestu sledi ukrep ustanovitve varnostnega sveta na zvezni ravni.

Slika 9.15: Ukrepi za učinkovitejšo varnostno in obrambno politiko Nemčije

Možni odgovori	Definiranje varnostne strategije za učinkovitejšo strateško zmogljivost in preventivno krizno vodenje	Ponovno definiranje interesov in stališč do multilateralnega sodelovanja	Fleksibilizacija odločevalskega procesa	Povečanje vojaškega proračuna	Ustanovitev varnostnega sveta na zvezni ravni
Prioritetna stopnja					
1	32	12	8	0	5
2	18	14	11	10	5
3	0	14	14	11	6
4	8	8	16	13	14
5	0	10	9	15	17
6	0	0	0	9	11
Skupno število anketiranih	58	58	58	58	58

Vprašanje je bilo polodprtega tipa in je dopuščalo navajanje dodatnih ukrepov za izboljšanje nemške varnostno-obrambne politike. 5 anketiranih je visoko prioriteto stopnjo 1 pripisalo ukrepu povečanja proračuna za civilne misije. 10 anketiranih je v navedlo tudi ukrep izboljšanja civilnih instrumentov, ki ga na prioritetni lestvici uvrščajo v samo sredino s prioriteto stopnjo 3. Nizko prioriteto stopnjo 5 in 6 so med samoiniciativnimi odgovori pripisali preverjanju udeležbe poslancev v razpravah o varnostno političnih temah in potrebi po večji javnosti razprav.

Kot smo že omenili (slika 9.2.3), je večina anketiranih poslancev naklonjenih reformi SVOP. Zanimalo nas je tudi, kateri ukrepi bi pripomogli k razvoju in učinkovitejšemu izvajanju SVOP, zato smo poslance prosili, da prioritarno razvrstijo naslednje ukrepe, razvidne iz spodnje razpredelnice (slika 9.2.16). Anketirani med tri najpomembnejše ukrepe za razvoj SVOP uvrščajo definiranje skupnih ciljev in skupno varnostne strategije, razvoj evropskih vojaških sil in prenos nacionalnih pristojnosti na EU. Zanimivo je, da večina poslancev podpira povečanje vojaškega proračuna na nacionalni ravni, a manjši pomen predpisujejo povečanju vojaškega proračuna na področju SVOP.

Slika 9.16: Ukrepi za razvoj SVOP

Prioritetna stopnja	1	2	3	4	5	6	7	8	Skupno število anketiranih
Možni odgovori									
Definiranje skupnih interesov in nove varnostne strategije	16	10	9	7	8	8	0	0	58
Razvijanje projekta skupnih evropskih vojaških sil	11	10	8	7	9	7	6	0	58
Prenos nacionalnih pristojnosti na EU	8	9	13	10	10	0	8	0	58
Sprememba temeljnih pogodb	6	9	6	10	6	6	6	4	58
Reorganiziranje mehanizma » <i>Pooling and Sharing</i> «	0	10	7	8	9	12	6	6	58
Povečanje vloge EEAS	7	0	9	8	9	12	7	6	58
Povečanje vojaškega proračuna	6	0	6	7	6	8	15	10	58
Vzpostavitev Evropske agencije za oboroževanje, ki bi skrbela za koordiniranje proizvodnje in izposoje orožja in preostale vojaške opreme	0	6	6	9	6	6	10	15	58

9.3 POVZETEK REZULTATOV EMPIRIČNE ANALIZE

Vse od začetka krize v Ukrajini je Evropa pozorna predvsem na nemško zunanjevarnostno politiko. Z anketnim vprašalnikom smo želeli ugotoviti nemško stališče do SVOP in EU kot varnostnega akterja. Poslanci *Bundestaga* so večinskega mnenja, da EU ni učinkovit varnostni akter ter posledično tudi ni zadostno pripravljena na sodobne varnostne grožnje. Varnostno-obrambno sodelovanje v okviru zveze NATO, po mnenju poslancev, ne zadostuje pri zagotavljanju varnosti območja EU.

Kljub temu Berlin ohranja svoj temeljni interes širiti svoj vpliv na globalni ravni na podlagi svoje geoekonomske sposobnosti. Nemško stališče do vloge, ki jo zavzema v EU ter na globalni ravni na področju varnosti in obrambe, se spreminja, vendar v malih korakih.

Nemčija je v preteklosti pogosto odstopala od razmeščanja sil ali v celoti nasprotovala vojaških misijam, predvsem izven multilateralnega okvirja. Zato ne preseneča, da se mnenja poslancev močno razlikujejo glede nemške vloge pri vojaških posredovanjih v prihodnosti. Izid anketnega vprašanja na to temo je nejasen. Enako število poslancev podpira kot tudi nasprotuje vojaškemu posredovanju izven multilateralnega okvirja. Sklepamo lahko, da neodločenost poslancev nakazuje še zmeraj določeno preferenčno mero do skupnostnega pristopa v primerih vojaških posredovanj.

Ugotovili smo, da Nemčija ne kaže večjih teženj po bolj intervenistični in proaktivni vlogi svoje varnostno-obrambne politike. Kljub temu so poslanci mnenja, da ekonomska moč prinaša tudi več odgovornosti na drugih političnih področjih. Tako je večina poslancev mnenja, da mora Nemčija prevzeti več odgovornosti tudi na področju varnosti in obrambe. Kljub temu se nemški varnostni koncept močno razlikuje od drugih večjih evropskih in svetovnih sil. Ta temelji na povezovanju civilnih in vojaških sredstev, tudi v okviru SVOP, pri čemer v veliki meri prednostno uporablja civilna sredstva v povezavi z razvojnimi in diplomatskimi sredstvi. Nemški poslanci se zavedajo nemške zmožnosti vplivati preko nevojaških sredstev, zato so večinskega mnenja, da zadržana vloga Nemčije glede varnostno-obrambnih vprašanj v preteklosti ni zavirala razvoja SVOP. Evropsko integracijo in nadaljnjo poglobljanje evropskega projekta smatrajo kot preventivno sredstvo za zagotavljanje varnosti v EU.

Poslanci so potrdili, da so nedavni incidenti v Ukrajini ogrozili stara stališča do tedaj zadržane nemške varnostne politike in tako privedli do sprememb. Poslanci so mnenja, da bi lahko

sprememba nemške varnostne politike v smer proaktivnega akterstva spodbudila tudi razvoj SVOP in s tem učinkovitejšo krizno vodenje. Konflikt med Ukrajino in Rusijo vidijo kot budnico EU in kot priložnost za nadaljnji razvoj SVOP. Vse to priča, da se nemški poslanci zavedajo vzajemne soodvisnosti na področju varnosti in obrambe, ki je v trenutnih okoliščinah postavljena na preizkušnjo. Večina poslancev Nemčije v prihodnosti vidi v vlogi partnerice, ki se bo zavzemala za nadaljnji razvoj SVOP.

Pri preverjanju stališča poslancev do reforme SVOP EU smo prišli do spoznanja, da je potreba po reformi SVOP nesporna in lahko doprinese k učinkovitosti izvajanja te politike. Pri tem je potrebno upoštevati ovire, ki zavirajo njeno implementacijo. Poslanci so mnenja, da je največja težava prav (ne)volja držav članic in hkrati tudi medvladni značaj odločevalskega procesa na področju varnostno-obrambne politike. Prav tako oviro vidijo v konkurenčnosti vojaških industrij posameznih držav članic. Po mnenju anketiranih je za razvoj SVOP najpomembnejše definirati skupne cilje in skupno varnostno strategijo. Poleg tega velik pomen pripisujejo tudi razvoju evropskih vojaških sil.

Z reformo SVOP EU povezujemo tudi vprašanje o prenosu nacionalnih pristojnosti na raven EU. Pri tem bi želeli izpostaviti ugotovitev, da bi večina poslancev podprla prenos pristojnosti tudi na področju varnosti in obrambe. Sklepamo lahko, da nemški poslanci pripisujejo velik pomen razvoju SVOP ter nadaljnji integraciji EU. Zanimivo je tudi, da večina poslancev podpira povečanje vojaškega proračuna na nacionalni ravni, a manjši pomen pripisujejo povečanju vojaškega proračuna na področju SVOP.

Na podlagi odgovorov, ki smo jih prejeli od poslancev nemškega *Bundestaga*, lahko interpretiramo naslednje elemente varnostno-obrambne identitete Nemčije:

- Prevzem odgovornosti v evropski in mednarodni skupnosti
- Zavedanje o pomembnosti nemške vloge kot varnostnega akterja
- Evropeizacija varnostno-obrambne identitete
- Preferenčnost do uporabe civilnih sredstev
- Preferenčnost do skupnostnega pristopa
- Zavedanje o pomembnosti učinkovitega multilateralizma

10 UGOTOVITVE GLEDE NA ZASTAVLJENE HIPOTEZE IN ANALIZA VLOGE NEMŠKE VARNOSTNE IN OBRAMBNE POLITIKE V RAZVOJU SVOP

Kot smo pokazali v tem magistrskem delu, je nemško varnostno in obrambno politiko v preteklosti zaznamovala velika mera kontinuitete do multilateralizma. Velik izziv za Nemčijo je predstavljalo predvsem krizno vodenje in razmeščanje vojaških sil. Tako smo v magistrskem delu ugotovili, da se je Nemčija že kmalu po združitvi zanimala za sodelovanje na področju varnosti in obrambe v okviru EU. Ker je imela veliko dobrih izkušenj z integracijo v okviru EU, predvsem iz ekonomskega vidika, je evropeizacija v veliki meri postala del njene zunanjepolitične identitete. Ko se je pojavila potreba po večjem sodelovanju na področju varnostne politike, je Nemčija podpirala razvoj varnostno-obrambnih struktur v okviru EU. Tako je SVOP postala prvi varnostno-politični steber, ki naj bi tudi krepil zvezo NATO. Kljub temu se zdi, da vse do danes evropske države niso pripravljene storiti ključnega koraka proti poglobljanju integracije na področju varnosti in obrambe. V strukturi SVOP se zrcalijo različni interesi držav članic. Predvsem nemška preferenca do uporabe civilnih sredstev in preventivnega kriznega upravljanja se zrcali v organizaciji SVOP in njenih zmogljivostih.

Ukrajinska kriza, ki se je pričela poglobljati leta 2014, je prisposoda za pomembnost potrebe po nadaljnjem poglobljanju sodelovanja med državami članicami EU, kar bi zagotovilo stabilnost EU. Kljub temu lahko ocenimo, da bodo nemški politiki obdržali zadržano vlogo glede uporabe vojaških sredstev in razmeščanja nemške vojske v bojnih spopadih. Multilateralizem ostaja glavno vodilo nemške varnostno-obrambne strategije, in tudi sprememba sestave nemške koalicije te smeri ne bo spremenila. Kljub temu je potrebno dodati, da nemško zunanjepolitično delovanje zaznamuje velika mera solidarnosti do svojih partnerjev in zaveznikov, ki jo kot temeljno vrednoto EU zagovarja na vseh političnih področjih. Predvidevati smemo, da lahko v izrednih okoliščinah prav vrednota solidarnosti privede do izjem glede nemškega stališča do uporabe vojaških sredstev.

Paradoksalno se največja evropska gospodarska sila zaradi evro krize in omejevanja svojega dolga počuti pod pritiskom. V obdobju, v katerem so znotraj EU posledice finančne krize postale vse bolj izrazite in hkrati varčevalni ukrepi vse večji, smo lahko opazili manjšanje nemških pričakovanj, ki jih ima za razvoj SVOP in posredno tudi glede učinkovitega kriznega vodenja v okviru EU. Namesto da bi stremela k večji Evropeizaciji na področju varnostno-obrambne politike, Nemčija ni dala prednosti razvijanju skupnih vojaških zmogljivosti,

temveč je raje iskala rešitev v manjšem krogu držav članic EU ali tudi bilateralnih sporazumih. Realistična predpostavka relativne moči v EU, pravi, da je nemška nevoljnost do vlaganja v obrambo strateška poteza. Nemčija ne vidi koristi vlagati v obrambo dokler drugi poskrbijo zanjo. To ji omogoča, da se osredotoča na svojo vodilno vlogo kot glavna izvozna ekonomija v EU. Zato je verjetnost majhna, da se bo na področju varnosti in obrambe povečal manevrski prostor Nemčije, ki bi ji omogočil večjo vlogo pri spodbujanju nadaljnje integracije na področju SVOP in povečanje vojaških zmogljivosti za učinkovitejšo krizno upravljanje na ravni EU. Te ugotovitve so nas vodile do spoznanja, da lahko potrdimo našo prvo hipotezo, ki predpostavlja, da Nemška varnostno-obrambna politika zavira razvoj SVOP, kar zmanjšuje učinkovitost kriznega vodenja EU.

Če pogledamo korak dalje, je posledično pravilno predpostavljati, da bi sprememba nemške zunanjevarnostne politike lahko vplivala tudi na nadaljnji razvoj SVOP. Pri tem smo kot okoliščino, ki je sprožila spreminjanje nemške zunanjevarnostne paradigme, izbrali konflikt med Ukrajino in Rusijo. Aktualnost izbranega primera nam omogoča interpretirati dejanja in javne izjave visokih nemških politikov kot tudi mnenja poslancev *Bundestaga* ter tako ugotoviti, ali je regionalna kriza na vzhodu sprožila spremembe nemške zunanje in varnostne politike ter pomen tega za nadaljnji razvoj SVOP.

V poglavju 3 smo ugotovili, da so v preteklosti regijske varnostne krize vojaškega značaja spodbudile sodelovanje na področju varnosti in obrambe ter posledično tudi integracijski proces. Tudi empirična analiza je pokazala, da so poslanci *Bundestaga* večinskega mnenja, da mora v takšnih okoliščinah Nemčija prevzeti več odgovornosti pri zagotavljanju varnosti v Evropi. Strinjajo se, da je ukrajinsko-ruski konflikt priložnost za razvoj SVOP. Prav tako se zavedajo, da je za reformo SVOP odločilna tudi volja Nemčije in vloga, ki jo bo pri tem prevzela. Presenetljivo je, da poslanci nove velike koalicije velik pomen pripisujejo razvoju evropskih vojaških sil. Poleg tega so za potrebo učinkovitega kriznega vodenja v okviru EU poslanci podprli tudi prenos nacionalnih pristojnosti na raven EU in tako krepili vlogo institucij EU. Vendar je treba upoštevati, da vzorec empirične analize ni v celoti reprezentativen, da bi iz tega lahko izpeljali verodostojne zaključke. Tako lahko drugo hipotezo, ki predpostavlja, da je ukrajinsko-ruski konflikt priložnost za razvoj SVOP – saj Nemčijo postavlja pred revizijo svoje zunanjevarnostne politike –, le delno potrdimo.

Razlog za delno zavrnitev hipoteze nam ponuja konstruktivistična teorija. V magistrskem delu smo ugotovili, da med elemente nemške varnostno-obrambne identitete spada predvsem

dolgoletna kontinuiteta, preferenčnost do skupnostnega razvoja ter izvajanje vpliva v multilateralnem okvirju. Konstruktivistična teorija razlaga, kako norme in vrednote oblikujejo identiteto, ki vpliva na integracijske preference akterja. To pomeni, da Nemčija vpliva na integracijski proces na področju SVOP, hkrati pa ne pomeni, da lahko posamezno in zavestno spreminja strukturo. Tudi strukturo *vis-a-versa* vplivajo na identiteto akterjev. Za reformo struktur SVOP in njen nadaljnji razvoj je potrebno oblikovanje kolektivne identitete vseh držav članic, pri čemer mislimo predvsem na določanje skupnih ciljev, vrednot in skupno varnostno-obrambno strategijo. Tako lahko na podlagi konstruktivistične teorije ocenimo, da bo tudi v prihodnosti, ne glede na dogajanja v mednarodni skupnosti, Nemčija ostala zadržana do kriznega vodenja in skeptična do uporabe vojaških sredstev. Preferenčnost do preventivnega kriznega upravljanja in uporabe civilnih sredstev ter do skupnostnega pristopa na področju varnosti in obrambe je trdno zasidran element njene varnostno-obrambne identitete. Zato si z veliko mero gotovosti upamo trditi, da bo Nemčija tudi v prihodnje zagovornica poglobljanja integracije in nadaljnjega razvoja SVOP, vendar pri tem ne bo prevzela vodilne vloge.

SVOP bo tudi v prihodnje obdržala svoj trenutni status varnostne organizacije, znotraj katere države članice sodelujejo in združujejo sredstva le takrat, ko to sovpada z njihovimi interesi.

11 ZAKLJUČEK

Resnost sodobnih kriz, ki obkrožajo EU, je pri marsikateremu notranjemu in zunanjemu opazovalcu spodbudilo dvom v zaupanje integracijskega projekta EU. Po šestdesetih letih delovanja EU so nekateri mnenja, da mirovni projekt EU šteje svoje zadnje dni obstoja. Kljub temu smo tekom pisanja magistrskega dela prišli do spoznanja, da zaton evropskega projekta še zdaleč ne ustreza realnosti, v kateri nobena država članica samostojno ni sposobna zagotavljati varnosti svojim državljanom. Konflikt v Ukrajini ni le poseben zaradi svoje geografske bližine Evropi, temveč tudi zaradi dejstva, da ogroža temeljne vrednote EU, kot so: pravna država, svoboda in demokracija. To je budnica Evropejcem, da se področje SVOP zazna kot nepogrešljiv del evropskega projekta.

Na mednarodni ravni je Nemčija poznana kot država, ki na krizna žarišča ne pošilja svojih vojakov, pač pa poskuša pomagati prek civilnih in razvojnih sredstev ter z uporabo visoke diplomacije. Poleg tega svoje zunanjevarnostne cilje dosega tudi z ekonomskimi sredstvi. Ker je Nemčija ena izmed vodilnih industrijskih držav, so ekonomska sredstva pomembna tako z vidika ekonomskih kot tudi političnih ciljev. Vojaška sredstva imajo nalogo podpore civilnih

in diplomatskih akcij ali pa so to neposredne vojaške akcije v okviru multilateralnih dogovorov in sodelovanja. V skladu s svojimi načeli je Nemčija na tem področju aktivna v okviru kolektivne varnosti v obliki mirovnih in humanitarnih operacij. Nemčija se zaradi svoje varnostno-obrambne strategije pogosteje poslužuje predvsem strategij mehke moči kot pa uporabe trde moči.

Uspeh evropske integracije in ohranjanje moči EU je ključnega pomena za ohranjene lastnega statusa Nemčije v mednarodni skupnosti, zato je potrebno, da Nemčija prevzame odgovornost, ki jo ima v EU ter bolj pogosto in odločno prevzame vodilno vlogo tudi na področju razvoja SVOP. Njen dolgoročni cilj mora omogočiti EU, da se učinkovito spopada z zunanjimi varnostnimi grožnjami, zato je potrebno, da se Nemčija zavzema za reformo in nadaljnji razvoj SVOP, ki bi omogočil EU, da postane močnejši akter na svetovnem prizorišču. Tako je treba tudi na nacionalni ravni ponovno definirati nemške zunanjepolitične cilje, ki bodo prilagojeni novim izzivom in ki izhajajo iz stalno spreminjajočega se varnostnega okolja. Le tako bo Nemčija v položaju, prek katerega bo lahko vplivala na poglobljanje evropske integracije in učinkovitejšo zagotavljanje varnosti v okviru SVOP.

Zaključna misel je citat kanclerke Angele Merkel iz njene biografije *'A Chancellorship Forged in Crisis'*:

/v/si sedimo v istem čolnu, ki se potaplja. Naša skupna usoda je v rokah tistih, ki imajo moč nas potegniti iz vode. Naslednja leta bodo odločila, ali smo ali nismo zmožni samostojno zagotavljati varnost Unije. Menim, da bomo morali povedati ljudem v naših državah: Če ne bomo poskrbeli sami, nihče ne bo stopil na našo stran in nam pomagal ohraniti blaginjo in varnost naše celine (Crawford in Czuczka 2013, 191).

12 LITERATURA

Barcikowska, Anna. 2013. *Setting the Stage for Defence Summit* (European Union Institute for Security Studies, September 2013). Dostopno prek: <http://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/setting-the-stage-for-the-defence-summit/> (30. marec 2015).

Berenskoetter, F. and Giegerich, B. 2010. From NATO to ESDP: A Social Constructivist Analysis of German Strategic Adjustment after the End of the Cold War. *Security Studies* 19 (3): 407–452.

Bono, Giovanna. 2002. *European Security and Defense Policy: Theoretical Approaches, the Nice Summit and Hot Issues*. Research and Training Network: Bridging the Accountability Gap in European Security and Defence Policy (ESDP)/ESDP and Democracy. Dostopno prek: <http://www.bits.de/CESD-PA/esdp02.pdf> (17. april 2015).

Breuer, Fabian. 2010. *Between Intergovernmentalism and Socialisation: The Brussel-isation of ESDP*. Robert Schuman Center for Advanced Studies Working Paper. Dostopno prek: <http://www.ies.be/files/documents/JMCdepository/RSCAS%202010%3A48,%20Between%20Intergovernmentalism%20and%20Socialisation,%20The%20Brusselisation%20of%20ESDP.pdf> (20. april 2015).

Böttger, Katrin. 2014. Auf dem sicherpolitischen Auge blind: die EU-Außenpolitik angesichts der Ukraine-Krise: Zustand und Entwicklungsoptionen. *Vierteljahrszeitschrift des Instituts für Europäische Politik* 37 (2): 95–108. Dostopno prek: http://www.integration.nomos.de/fileadmin/integration/doc/Aufsatz_integration_14_02.pdf (31. oktober 2014).

Buoanno, Laurie in Niel Nugent. 2013. *Policies and Policy Processes of the European Union*. New York: Palgrave Macmillan.

Crawford, Alan in Toni Czuczka. 2013. *Angela Merkel: A Chancellorship forged in Crisis*. Padstow: Wiley in Bloomberg press. Surrey: Ashgate Publishing limited.

De France, Olivier in Nick Whitney. 2013. Europe's Strategic Cacophony. *European Council on Foreign Relations*. Dostopno prek: http://www.ecfr.eu/page//ECFR77_SECURITY_BRIEF_AW.pdf (31. oktober 2014).

European External Action Service. 2013. *CSDP Partnership*. Dostopno prek: http://eeas.europa.eu/csdp/partners/index_en.htm (3. marec 2015).

European parliament News. 2013. *Mali: It's a Shame That the EU's Tactical Battle Groups Are Not Being Deployed*, 31. januar. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20130125STO05492/Mali-It's-a-shame-that-the-EU's-tactical-battle-groups-are-not-being-deployed> (1. marec 2015).

Friedrich Ebert Stiftung. 2014. *Die Deutsche Sicherheitspolitik braucht mehr Strategiefähigkeit*. Berlin: Friedrich Ebert Stiftung. Dostopno prek: <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/10479.pdf> (31. oktober 2014).

Gauck, Joachim. 2014. *Speech to Open 50th Munich Security Conference*, Munich 31. januar. Dostopno prek: <http://www.bundespraesident.de/SharedDocs/Reden/EN/JoachimGauck/Reden/2014/140131-Munich-Security-Conference.html> (3. marec 2015).

Gebhard, Carmen. 2011. Coherence. In *International relations and the European Union*, ed. Christopher Hill and Michael Smith, 101–127. Oxford: Oxford University Press.

Giegerich, Bastian. 2006. *European Security and Strategic Culture. National Responses to the EU's Security and Defence Policy*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft.

Giegerich, Bastian in Christoph Schwegmann. 2014. Sustaining Europe's Security. *Survival: Global Politics and Strategy* 56 (4): 39–50. Dostopno prek: [http://dx.doi.org/10-1080/00396338.2014.941553](http://dx.doi.org/10.1080/00396338.2014.941553) (31. oktober 2014).

Hawley, Charles in Linsey darvyl. 2014. Searching for Deterrence: Ukraine Crisis Exposes Gaps Between Berlin and NATO. *Spiegel Online International*, 7. april. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/germany/ukraine-crisis-exposes-gaps-between-berlin-and-nato-a-962978.html> (3. marec 2015).

Hoffmann, Christiane. 2014. German Foreign Minister: Crimea Will Remain a Source of Conflict. *Spiegel Online International*, 25. november. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/europe/german-foreign-minister-steinmeier-on-russia-and-ukraine-a-1004891.html> (3. marec 2015).

Hoffmann, Christiane in Ralf Neukirch. 2014. Frank Walter Steinmeier: New German Foreign Policy. *Spiegel Online International*, 24. februar. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/germany/frank-walter-steinmeier-interview-about-new->

german-foreign-policy-a-955286.html (3. marec 2015).

Howorth, Jolyon. 2011a. The EU's Security and Defence Policy: Towards a strategic approach. V *International relations and the European Union*, ur. Hill, Christopher in Smith Michael, 189–225. Oxford: Oxford University Press.

--- 2011b. *Decision Making in Security and Defence policy: Towards supranational intergovernmentalism*. German Research Foundation Working paper No. 25. Dostopno prek: http://www.polsoz.fu-berlin.de/en/v/transformeurope/publications/working_paper/WP_25_Howorth.pdf (12. oktober 2015).

Holzinger, Katharina, Christoph Knill, Dirk Peters, Berthold Rittberger, Frank Schimmelfennig in Wolfgang Wagner, ur. 2005. *Die Europäische Union. Theorien und Analysekonzepte*. Paderborn. Ferdinand Schöningh.

Jackson, Janes. 2014. German Foreign Policy in the Aftermath of the 2013 Bundestag Election. *German Politics and Society* 32 (3): 86–97.

Jones, Seth G. 2007. *The Rise of European Security Cooperation*. New York: Cambridge University Press.

Jungholt, Thorsten. 2015. Von der Leyen gießelt Russlands unerklärten Krieg. *Die Welt*, 6. februar. Dostopno prek: <http://www.welt.de/politik/ausland/article137203198/Von-der-Leyen-geisselt-Russlands-unerklaerten-Krieg.html> (3. marec 2015). bnjmn

Kaim, Markus und Constanze Stelzenmüller. 2013. Neue Macht, Neue Verantwortung – Elemente einer deutschen Außen- und Sicherheitspolitik für eine Welt im Umbruch. *Papier der Stiftung Wissenschaft und Politik und des German Marshall Fund of the United States*. Dostopno prek: http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/projekt_papiere/Deut_AussenSicherhpol_SWP_GMF_2013.pdf (2. november 2014).

Koalicijska pogodba med CDU, CSU in SPD – *Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD*, sprejeta 16. Decembra 2013 v Berlinu, v veljavi do konca 18. volilnega obdobja. Dostopno prek: <https://www.cdu.de/sites/default/files/media/dokumente/koalitionsvertrag.pdf> (31. oktober 2014).

Koops, Joachim A. 2010. Unstrategic Partners: NATO's Relations with the European Union. V *The Entangling Alliance: Die NATO auf dem Weg vom Verteidigungsbündnis zum*

Weltgendarmen? ur. Werner Kremp, Berthold Meyer und Wolfgang Tönnesmann, 41–77. Trier: Wissenschaftlicher Verlag Trier. Dostopno prek: http://www.academia.edu/449276/Unstrategic_Partners_NATOs_Relations_with_the_European_Union (10. marec 2015).

Larivé, Maxime H. A. 2014. *Debating European Security and Defence policy*. Burlington: Ashgate Publishing Limited. Dostopno prek: <http://goo.gl/w0ymbK> (14. april 2015).

Malešič, Marjan in Jelena Juvan. 2015. Analiza operacij kriznega upravljanja EU. *Teorija in Praksa* 52 (2): 844–864.

Miskimmon, Alister. 2014. Foreign and Security Policy. V *Developments in German Politics Four*, ur. Padgett, Stephan, William E. Peterson in Reimut Zohlnhöfer, 211–226. New York: Palgrave Macmillan.

Miskimmon, Alister in Luuk Molthof. 2015. Germany's Foreign policy: Challenges and Opportunities after the federal Elections in 2013. V *Germany After the 2013 Elections. Breaking the Mold of Post-unification politics?*, ur. Gabriele D'Ottavio in Thoma Saalfeld. Surrey: Ashgate Publishing Limited.

Oglesby, Kent S. 2014. *Germany, NATO's Out-of-Area Operations, and the CSDP: The German Defense Policy Dilemma*. Magistrsko delo, Univerza v Washingtonu.

Ortoleva, Francesco. 2008. From Normative Power to Great Power Politics: Change in the European Union's Foreign Policy Identity. *European Union Miami Analysis* 5 (14): 1–21. Dostopno prek: <http://aei.pitt.edu/9061/1/OrtolevaEUMA08CFSP.pdf> (20. april 2015).

Pfister, René in Gordon Repinski. 2014. Defense Minister Ursula von Der Leyen: We can't look away. *Spiegel Online International*, 28. januar. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/germany/interview-with-german-defense-minister-ursula-von-der-leyen-a-945818.html> (3. marec 2015).

Rettman, Andrew. 2013a. UK and France going own way on military cooperation. *EUobserver*, 19. september. Dostopno prek: <https://euobserver.com/news/121495> (3. november 2014).

---. 2013b. France, Germany and UK show discord on EU defence. *EUobserver*, 20. december. Dostopno prek: <https://euobserver.com/foreign/122570> (3. november 2014).

Rieker, Pernille. 2004. EU Security Policy: Contrasting Rationalism and Social Constructivism. *Norwegian Institute of International Affairs* 659 (6): 1–14. Dostopno prek: <http://www.ciaonet.org/attachments/11283/uploads> (16. april 2015).

Salmon, Traves. 2005. 'The European Security and Defence Policy: Built on Rocks or Sand?' *European Foreign Affairs Reviews* 10: 359–379. Dostopno prek: <http://tempus.conf.nstu.ru/files/Peters/Peters-text-Salmen-ESDP.pdf> (9. december 2014).

Schwellnus, Guido. 2006. Sozialkonstruktivismus. V *Theorien der europäischen Integration*, 321–345. Wiesbaden: VS Verlag.

Stiftung Wissenschaft und Politik in German Marshall Fund of the United States. 2013. *Neue Macht, Neue Verantwortung – Elemente einer deutschen Außen- und Sicherheitspolitik für eine Welt im Umbruch*. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik in German Marshall Fund of the United States. Dostopno prek: https://www.swpberlin.org/fileadmin/contents/products/projekt_papiere/DeutAussen_Sicherhpol_SWP_GMF_2013.pdf (31. oktober 2014).

The Economist. 2013. *Angela Merkel's Bittersweet Triumph*, 22. september. Dostopno prek: <http://www.economist.com/blogs/charlemagne/2013/09/german-election-diary-6> (30. november 2014).

The Local. 2013. *French weaken symbolic German brigade*, 1. november. Dostopno prek: <http://www.thelocal.de/20131101/french-weaken-symbolic-german-brigade> (30. november 2014).

Tiede, Wolfgang, Julia Spiesberger in Clemens Bogedain. 2014. Das Assoziierungsabkommen zwischen EU und Ukraine: Weichensteller auf dem Weg in die EU. *Kritische Vierteljahresschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft* 97 (2): 151–159. Dostopno prek: http://www.kritv.nomos.de/fileadmin/kritv/doc/Aufsatz_KritV_14_02.pdf (10. december 2014)

Valasek, Tomas. 2011. *Governments need incentives to pool and share militaries*. Centre for European Reform. Dostopno prek: <http://centreforeuropeanreform.blogspot.si/2011/11/governments-need-incentives-to-pool-and.html> (3. april 2015).

Vukosavljević, Ana in Silvana Žorž. 2011. Nemčija: Glovalna sila brez veta v združenih narodih. V ... *Pax Franca, Pax Britannica, Pax Americana, Pax Sinica? Primerjalna analiza zunanje politike velikih sil in držav s hitro rastočimi gospodarstvi*, ur. Ana Bojinović Fenko. Ljubljana: Založba FDV.

Wagner, Wolfgang. 2005. From Vanguard to Laggard: Germany in European Security and Defence Policy. V *German Politics* 14 (4): 455–469.

Withey, Nick. 2013. Despite the Brits, a modest defence summit success. *European Council on Foreign Relations*, 22. december. Dostopno prek: http://www.ecfr.eu/blog/entry/despite_the_brits_a_modest_defence_summit_success (3. november 2014).

PRILOGE

PRILOGA A: Anketni vprašalnik v nemškem jeziku

Sehr geehrte Damen und Herren Abgeordnete,

mein Name ist Larisa Magerl und absolviere im Moment ein Master der Verteidigungskunde an der Universität in Ljubljana. Zurzeit unterstütze ich das Büro von Dr. Jens Zimmermann als studentische Hilfskraft.

Mit diesen Zeilen bitte ich Sie heute um Ihre Unterstützung. In meiner Masterarbeit will ich herausfinden, welche Rolle Deutschland in der Gemeinsamen Sicherheits- und Verteidigungspolitik (GSVP) der EU einnimmt und welche zukünftigen Entwicklungsoptionen es für die GSVP gibt. Vor Ihnen liegt eine anonyme Umfrage, die ausschließlich zum Gelingen meiner Masterarbeit beitragen wird.

Ich bitte Sie höflich, sich kurz Zeit zu nehmen und die folgenden Fragen zu beantworten. Bitte schicken Sie den ausgefüllten Fragebogen bis 17. Dezember 2014 zurück an das Büro Dr. Jens Zimmermann.

Haben Sie herzlichen Dank für Ihre Zeit und die Mühe.

Kontakt für Rückfragen

Larisa Magerl, Büro Dr. Jens Zimmermann
Mobil erreichbar unter 0157 576994479
jens.zimmermann.ma06@bundestag.de

Umfrage:

Ich bin Mitglied der Partei:

- CDU
- CSU
- SPD
- Die Grünen/Bündes 90
- Die Linke

Ich bin Mitglied im Ausschuss:

- Auswärtiger Ausschuss
- Ausschuss für die
Angelegenheiten der
Europäischen Union
- Verteidigungsausschuss

Bitte kreuzen Sie die Antwort Ihrer Wahl an.

- 1.) Finden Sie, dass die EU ein effizienter Sicherheitsakteur auf der globalen Ebene ist?
 ja nein weiß ich nicht

- 2.) Finden Sie, dass die EU ausreichend vorbereitet ist, auf gegenwärtige Herausforderungen der Sicherheitspolitik zu reagieren?
 ja nein weiß ich nicht

- 3.) Stimmen Sie der Behauptung zu, dass die EU eine Reform in dem Politikbereich der Gemeinsamen Sicherheits- und Verteidigungspolitik (GSVP) braucht?
 ja, ich stimme zu teilweise nein, ich stimme nicht zu

- 4.) Die politische Zusammenarbeit im Rahmen der NATO, reicht aus um die Sicherheit in Europa zu gewährleisten. Stimmen Sie der Behauptung zu, die Entwicklung der Europäischen Streitkräfte im Rahmen der GSVP ist nicht nötig.
 ja, ich stimme zu teilweise nein, ich stimme nicht zu
- 5.) In den vergangenen Jahren hat Deutschland eine zurückhaltende Verteidigungspolitik betrieben. Stimmen Sie der Behauptung zu, dass solche Politik die Entwicklung der GSVP gehindert hat?
 ja, ich stimme zu teilweise nein, ich stimme nicht zu
- 6.) Ökonomische Macht verpflichtet zu mehr Verantwortung in der internationalen Gemeinschaft. Stimmen Sie der Behauptung zu, dass Deutschland mehr Verantwortung für die Gewährleistung der Sicherheit und Verteidigung in der EU übernehmen muss.
 ja, ich stimme zu teilweise nein, ich stimme nicht zu
- 7.) Meinen Sie, dass die aktuellen Geschehnisse in der Ukraine zu einem Wandel der deutschen Sicherheits- und Verteidigungspolitik geführt haben?
 ja nein teilweise
- 8.) Stimmen Sie der Behauptung zu, dass ein Wandel der deutschen Sicherheits- und Verteidigungspolitik in die Richtung eines mehr proaktiven Akteurs, auch die Reform der GSVP fördern kann und damit ein effizienteres Krisenmanagement.
 ja, ich stimme zu teilweise nein, ich stimme nicht zu
- 9.) Würden Sie eine Erhöhung des Verteidigungshaushaltes unterstützen?
 ja nein weiß ich nicht
- 10.) Würden Sie eine Reform der GSVP der EU unterstützen, wenn es eine Übertragung von nationalen Zuständigkeiten auf die EU erfordern würde?
 ja nein weiß ich nicht
- 11.) Im Angesicht der Veränderungen des Sicherheitsumfelds der EU: Sind Sie der Ansicht, dass Deutschland auch in Zukunft von militärischen Interventionen außerhalb des multilateralen Rahmens abweichen wird?
 ja nein weiß ich nicht
- 12.) Welche Rolle übernimmt Deutschland in der Zukunft im Bereich der GSVP?
 Führungsrolle Partnerrolle zurückhaltende Rolle
 Eine andere: _____
- 13.) Finden Sie, dass der Konflikt zwischen Ukraine und Russland die Möglichkeit für eine Reform bzw. Weiterentwicklung der GSVP bietet?
 ja nein weiß ich nicht

14.) Bitte ordnen Sie die folgenden Maßnahmen, die nach Ihrer Einschätzung nötig sind, für eine effizientere Sicherheits- und Verteidigungspolitik Deutschlands. (1 - am meisten wichtig, 6 - am wenigsten wichtig):

- Definierung einer Sicherheitsstrategie für eine bessere strategische Fähigkeit und präventives Krisenmanagement
- Flexibilisierung des Entscheidungsprozesses
- Neudefinierung der Interessen und der Positionen zur multilateralen Zusammenarbeit
- Gründung eines Sicherheitsrates auf Bundesebene
- Erhöhung des Verteidigungshaushaltes
- Etwas anderes: _____

15.) Welche der folgenden Herausforderungen hemmt, nach Ihrer Meinung, am meisten bzw. am wenigsten die Entwicklung der GSVP? (1 – am meisten, 6 – am wenigsten):

- Zwischenstaatlicher Charakter der Entscheidungsprozesse
- Konkurrierende Militärindustrien der einzelnen Mitgliederstaaten
- Mangel an gemeinsamen Zielen und einer Sicherheitsstrategie
- Mangel am Willen der Mitgliederstaaten
- Mangel an finanziellen Mitteln
- Etwas anderes: _____

16.) Bitte ordnen Sie prioritär die folgenden Maßnahmen, die nach Ihrer Meinung, wichtig für die Weiterentwicklung der GSVP sind. (1 – am meisten wichtig, 8 – am wenigsten wichtig):

- Neuorganisation des Mechanismus '*Pooling and Sharing*'
- Zunehmend größere Rolle für den Europäische Auswärtige Dienst (EEAS)
- Entwicklung des Projektes für gemeinsame europäische Streitkräfte
- Definierung der gemeinsamen Interessen und einer neuen Sicherheitsstrategie
- Änderung der grundlegenden Europäischen Verträge
- Potenzielle Übertragung von nationalen Zuständigkeiten auf die EU
- Erhöhung des Verteidigungshaushaltes
- Gründung der europäischen Agentur für Rüstung, zuständig für die Koordinierung von Herstellung und Ausleihung von Waffen und militärischem Equipment

Vielen Dank für Ihre Teilnahme!

PRILOGA B: Slovenski prevod anketnega vprašalnika

Spoštovane poslanke in poslanci,

moje ime je Larisa Magerl, sem študentka magistrskega programa Obramboslovja na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. Trenutno v Bundestagu opravljam študentsko delo v poslanski pisarni dr. Jensa Zimmermanna.

S temi uvodnimi besedami Vas prosim za Vašo podporo. V svojem magistrskem delu želim ugotoviti, kakšno vlogo ima Nemčija v Skupni varnostni in Obrambni politiki (SVOP) EU in kakšne razvojne možnosti obstajajo za to politiko. Pred Vami je anonimna anketa, ki bo služila izključno v namene magistrskega dela.

Vljudno Vas prosim, vzemite si nekaj minut časa in odgovorite na nekaj vprašanj. Prosim vrnite odgovorjen anketni vprašalnik do 17. 12. 2014 v pisarno dr. Jensa Zimmermanna.

Najlepša hvala za Vaš čas in trud.

Larisa Magerl, Poslanska pisarna dr. Jens Zimmermann
Za morebitna vprašanja sem dosegljiva na:
Mobilni tel.: 0157 576994479
E-mail: jens.zimmermann.ma06@bundestag.de

VPRAŠALNIK

Sem članica/član stranke:

- a) CDU/CSU
- b) SPD
- c) Die Grünen/Bündes 90
- d) Die Linke

Sem članica odbora:

- a) odbora za zunanje zadeve
- b) odbora za zadeve EU
- c) odbora za obrambo

Prosim obkrižite črko pred ustreznim odgovorom.

1. Ali menite, da je EU učinkovit varnostni akter na globalni ravni?

- a) da
- b) ne
- c) ne vem

2. Ali menite, da je EU zadostno pripravljena na sodobne varnostne grožnje?

- a) da
- b) ne
- c) ne vem

3. Ali se strinjate s trditvijo, da EU potrebuje reformo na področju skupne varnostne in obrambne politike (SVOP) EU?
- da, se strinjam
 - delno se strinjam
 - ne, se ne strinjam
4. Varnostno-politično sodelovanje v okviru zveze NATO zadostuje zagotavljanju varnosti v Evropi. Ali se strinjate s trditvijo, da v prihodnosti ni potreben razvoj skupne evropske vojske v okviru SVOP?
- da, se strinjam
 - delno se strinjam
 - ne, se ne strinjam
5. V preteklih letih je Nemčija zavzela predvsem zadržano vlogo na področju varnostne in obrambne politike. Ali se strinjate s trditvijo, da je takšna politika zavirala razvoj skupne varnostne in obrambne politike (SVOP) EU?
- da, se strinjam
 - delno se strinjam
 - ne, se ne strinjam
6. Ekonomska moč prinaša tudi več odgovornosti v mednarodni skupnosti. Ali se strinjate, da bi morala Nemčija posledično prevzeti več odgovornosti pri zagotavljanju varnosti in obrambe v EU?
- da, se strinjam
 - delno se strinjam
 - ne, se ne strinjam
7. Ali menite, da so incidenti v Ukrajini privedli k spremembi nemške varnostne in obrambne politike?
- da
 - ne
 - delno
8. Ali se strinjate, da bi sprememba nemške varnostne politike v smer proaktivnega varnostnega akterstva spodbudila tudi razvoj SVOP in s tem učinkovitejšo krizno vodenje EU?
- da, se strinjam
 - delno se strinjam
 - ne, se ne strinjam
9. Ali podpirate povečanje proračuna v nemškem vojaškem sektorju?
- da
 - ne
 - ne vem
10. Ali bi podprli reformo SVOP EU, če bi ta zahtevala dodatni prenos nacionalnih pristojnosti na raven EU?
- da
 - ne
 - ne vem

11. Glede na spreminjajoče se varnostno okolje, ali menite, da bo Nemčija tudi v bodoče odstopala od vojaškega posredovanja izven multilateralnega okvira?

- a) da
- b) ne
- c) ne vem

12. Kakšno vlogo naj Nemčija v prihodnosti prevzame na področju SVOP?

- a) vodilno vlogo
- b) vlogo partnerice
- c) zadržano vlogo
- d) drugo: _____

13. Ali menite, da je konflikt med Ukrajino in Rusijo priložnost za razvoj/reformo SVOP?

- a) da
- b) ne
- c) ne vem

14. Prosim prioritarno uvrstite naslednje ukrepe, ki so po Vašem mnenju potrebni za bolj učinkovito varnostno in obrambno politiko Nemčije (1 – najbolj pomembno, 6 – najmanj pomembno):

___ – definiranje varnostne strategije za učinkovitejšo strateško zmogljivost in preventivno krizno vodenje

___ – fleksibilizacija odločevalskega procesa

___ – ponovno definiranje interesov, stališč do multilateralnega odločevanja in sodelovanja

___ – ustanovitev varnostnega sveta na zvezni ravni

___ – povečanje vojaškega proračuna

___ – drugo: _____

15. Prosim prioritarno uvrstite, kateri od naštetih izzivov, po Vašem mnenju, najbolj oz. najmanj omejuje razvoj SVOP EU? (1 – najbolj, 6 – najmanj):

___ – medvladni značaj odločevalskega procesa

___ – konkurenčnost vojaških industrij posameznih držav članic

___ – pomanjkanje skupnih ciljev in varnostne strategije

___ – pomanjkanje volje držav članic

___ – pomanjkanje finančnih sredstev

___ – drugo: _____

16. Prosim prioritetno uvrstite ukrepe, ki so po Vašem mnenju pomembni za nadaljnji razvoj SVOP EU (1 – najbolj pomemben, 8 – najmanj pomemben):

- ___ – reorganiziranje mehanizma »*Pooling and Sharing*«
- ___ – povečanje vloge Evropske službe za zunaje delovanje (*EEAS*)
- ___ – razvijanje projekta skupnih evropskih vojaških sil
- ___ – definiranje skupnih interesov in nove varnostne strategije
- ___ – sprememba temeljnih pogodb
- ___ – prenos nacionalnih pristojnosti na raven EU
- ___ – povečanje vojaškega proračuna

- ___ – vzpostavitev Evropske agencije za oboroževanje, ki bi skrbela za koordiniranje proizvodnje in izposojajo orožja in preostale vojaške opreme